

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Cestovní ruch

NÁVŠTĚVNOST KULTURNĚ-HISTORICKÝCH PAMÁTEK
V POVODÍ ŘEKY SÁZAVY

Bakalářská práce

Autor práce: Amanda Chevarria Camacho

Vedoucí práce: Ing. Ivica Linderová, PhD.

Jihlava 2024

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Tolstého 16, 586 01 Jihlava

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce: Amanda Chevarria Camacho

Studijní program: Cestovní ruch

Obor: Cestovní ruch

Garant studijního programu: Ing. Ivica Linderová, PhD.

Název práce: Návštěvnost kulturně-historických památek v povodí řeky Sázavy

Vedoucí práce: Ing. Ivica Linderová, PhD.

Cíl práce: Analyzovat návštěvnost kulturně-historických objektů v povodí toku řeky Sázavy, se zaměřením zejména na hrady a zámky.

Abstrakt

Cílem práce je analyzovat návštěvnost kulturně-historických objektů v povodí toku řeky Sázavy, se zaměřením zejména na hrady a zámky. V teoretické části práce je definován kulturní cestovní ruch, také je zde popsáno, co návštěvníky na kulturním cestovním ruchu motivuje, a naopak jaké jsou bariéry návštěvnosti tohoto typu cestovního ruchu. V teoretické části je rovněž popsáno řízení a management kulturně-historických památek, ale také jejich ochrana. Analytická část práce se věnuje zkoumání návštěvnosti vybraných hradů a zámků za roky 2018 až 2023.

Klíčová slova

Cestovní ruch; kulturně-historické památky; návštěvník; návštěvnost

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to analyze the attendance of cultural-historical objects in the Sázava river basin, with a particular focus on castles and chateaux. In the theoretical part of the work, cultural tourism is defined, it is also described here what motivates visitors to cultural tourism, and conversely, what are the barriers to attendance of this type of tourism. The theoretical part also describes the management of cultural and historical monuments, as well as their protection, and it also describes what the national monument institute is in charge of. The analytical part of the work is devoted to the investigation of the number of visitors of individual castles and chateaux for the years 2018 to 2023.

Keywords

Attendance; cultural-historical monuments; tourism; visitor

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje **AZ**, zejména § 60 (školní dílo).

Podle § 47b zákona o vysokých školách souhlasím se zveřejněním své práce podle Směrnice pro vedení, vypracování a zveřejňování závěrečných prací na VŠPJ, a to bez ohledu na výsledek obhajoby.

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 10. června 2024

.....

Podpis studenta/ky

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce Ing. Ivice Linderové, PhD., za odborné vedení této bakalářské práce, za cenné rady, trpělivost a čas jaký mi při psaní práce věnovala.

Obsah

Seznam obrázků.....	7
Seznam tabulek	8
Seznam zkratk.....	10
Úvod	11
1 Teoretická část	12
1.1 Kulturní cestovní ruch.....	12
1.1.1 Charakteristika a specifika kulturního cestovního ruchu	13
1.1.2 Motivy k účasti na kulturním cestovním ruchu	14
1.1.3 Typologie návštěvníků kulturního cestovního ruchu	16
1.1.4 Bariéry návštěvnosti v kulturním cestovním ruchu.....	18
1.2 Kulturně-historické památky jako součást primární nabídky destinace.....	18
1.2.1 Hrady a zámky a jejich postavení v primární nabídce cestovního ruchu v České republice	20
1.2.2 Řízení a management kulturně-historické památky	22
1.2.3 Ochrana kulturně-historických památek.....	23
1.2.4 Národní památkový ústav a jejich vliv na rozvoj kulturního cestovního ruchu	25
2 Analytická část	27
2.1 Cíl a metodika zkoumání.....	27
2.2 Charakteristika zkoumané oblasti	28
2.3 Hrady a zámky v povodí řeky Sázavy	29
2.3.1 Hrad Ledec nad Sázavou.....	29
2.3.2 Státní hrad Lipnice nad Sázavou.....	31
2.3.3 Zruč nad Sázavou.....	32
2.3.4 Světlá nad Sázavou	36
2.3.5 Žďár nad Sázavou	38
2.3.6 Rataje nad Sázavou	40
2.4 Návštěvnost vybraných hradů a zámků v povodí řeky Sázavy	41
2.4.1 Ledec nad Sázavou	41
2.4.2 Lipnice nad Sázavou	42
2.4.3 Zruč nad Sázavou.....	43
2.5 Diskuse.....	46
Závěr	48
Seznam použité literatury	51
Internetové zdroje	52

Seznam obrázků

Obrázek 1 Typy návštěvníků kulturního cestovního ruchu	17
Obrázek 2 Profil kulturního turisty.....	18
Obrázek 3 Organizační struktura Národního památkového ústavu	26
Obrázek 4 Mapa řeky Sázavy	28
Obrázek 5 Hrad Ledec nad Sázavou	29
Obrázek 6 Státní hrad Lipnice nad Sázavou	31
Obrázek 7 Zámek Zruč nad Sázavou.....	33
Obrázek 8 Zámek Světlá nad Sázavou.....	37
Obrázek 9 Zámek Žďár nad Sázavou	38
Obrázek 10 Zámek Rataje nad Sázavou	40

Seznam tabulek

Tabulka 1 Nejnavštěvovanější hrady a zámky 2022.....	21
Tabulka 2 Nejnavštěvovanější památky ve správě NPU 2023	21
Tabulka 3 Nejkrásnější hrady a zámky v České republice	22
Tabulka 4 Stručný přehled hradů a zámků zapojených do zkoumání.....	27
Tabulka 5 Otevírací doba hradu	30
Tabulka 6 Vstupné na prohlídky – Ledec nad Sázavou	31
Tabulka 7 Vstupné na prohlídky – Lipnice nad Sázavou	32
Tabulka 8 Vstupné na prohlídky Zruč nad Sázavou.....	35
Tabulka 9 Vstupné na dětské expozice	35
Tabulka 10 Otevírací doba zámku a ostatních expozic	35
Tabulka 11 Otevírací doba infocentra.....	36
Tabulka 12 Vstupné na expozice Světlá nad Sázavou	38
Tabulka 13 Vstupné na prohlídky a do Muzea.....	39
Tabulka 14 Zvýhodněné vstupné (muzeum + prohlídka).....	39
Tabulka 15 Vstupné na expozici ratajského muzea	40
Tabulka 16 Otevírací doba infocentra a prohlídky zámku	40

Seznam grafů

Graf 1 Návštěvnost hradu Ledec nad Sázavou 2018-2023	42
Graf 2 Návštěvnost hradu Lipnice nad Sázavou 2018-2023.....	43
Graf 3 Návštěvnost zámku Zruč nad Sázavou 2018-2023	44
Graf 4 Návštěvnost okruhů 2018-2023	45
Graf 5 Komparace návštěvnosti sledovaných objektů	47

Seznam zkratek

CBI	Centrum pro podporu dovozu z rozvojových zemí
CNN	Cable News Network – americká zpravodajská televizní stanice
CR	Cestovní ruch
ČR	Česká republika
ICOMOS	Mezinárodní rada pro památky a sídla
NPÚ	Národní památkový ústav
UNESCO	Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu
ÚSKP	Ústřední seznam kulturních památek
VaVal	Výzkum vývoje a inovace

Úvod

Oblast řeky Sázavy je oblíbená pro svou nádhernou přírodu a je vyhledávaným místem pro výlety v České republice. Je také známá svým bohatým historickým a kulturním dědictvím, které zahrnuje řadu významných hradů a zámků, které přitahují turisty jak z tuzemska, tak ze zahraničí. Téma mé bakalářské práce návštěvnost kulturně-historických památek v povodí řeky Sázavy se zaměřením na hrady a zámky jsem si vybrala, protože jsou tyto památky nepostradatelnou součástí kulturního bohatství pro naši zemi.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat návštěvnost kulturně-historických objektů v povodí toku řeky Sázavy, se zaměřením zejména na hrady a zámky. Zkoumaná oblast má dobré předpoklady pro vodáckou turistiku, dobrodružný a sportovní cestovní ruch ve spojení s poznáváním a historií. Práce se zaměří zejména na návštěvnost kulturně-historických objektů v povodí řeky Sázavy a jejich vzájemnou komparaci.

Teoretická část vysvětluje pojem kulturní cestovní ruch, jeho charakteristiku a specifika, jsou zde popsány motivy, ale také bariéry návštěvnosti kulturního cestovního ruchu, typologie návštěvníků kulturního cestovního ruchu. Dále je pozornost věnována kulturně-historickým památkám.

Analytická část se zabývá návštěvností vybraných hradů a zámků v povodí řeky Sázavy v letech 2018 až 2023. Představuje jednotlivé objekty, analyzuje vývoj jejich návštěvnosti a vzájemně je komparuje.

1 Teoretická část

První část této bakalářské práce se věnuje vysvětlení pojmu kulturní cestovní ruch, jeho charakteristice, typologii návštěvníků, motivací a bariérám k účasti návštěvníků této formy cestovního ruchu, řízení a managementu a ochraně kulturně-historických památek.

1.1 Kulturní cestovní ruch

Pojem kulturní cestovní ruch lze objasnit pomocí několika definicí.

Kulturní cestovní ruch je považován za jednu z nejstarších forem cestovního ruchu založenou na specifických zájmech, avšak zůstává jednou z nejvíce nepochopených. Historie této formy turismu sahá až do období antiky, kdy například Římané podnikali cesty do Řecka a Egypta za účelem poznání cizích kultur. (Petrroetel, 2002, In du Cros a McKercher, 2015)

Nejednota a náročnost definování pojmu kulturního cestovního ruchu byla jako problém identifikována už před desítkami let, kdy Mezinárodní rada památek a pamětihodností ICOMOS (International Committee of Monuments and Sites – Mezinárodní rada pro památky a sídla) poukázala na fakt, že tento pojem *"kulturní turismus jako název znamená mnoho věcí pro mnoho lidí a zde leží jeho síla i slabost"*. (ICOMOS, 1996)

Podle autora knihy *City Tourism and Culture* *„existuje velké množství definic kulturního cestovního ruchu, což vede k tomu, že v různých výzkumných studiích souvisejících s kulturním cestovním ruchem a v oblasti kulturního cestovního ruchu se používají odlišné definice."* (City Tourism and Culture, 2005)

V dnešní době chápeme kulturní cestovní ruch především jako cestování za poznáním historických památek jako jsou hrady a zámky, zažívání kultury na místních festivalových a společenských akcích, pozorování pouličního umění nebo návštěvy muzeí. Tyto aktivity jsou nyní součástí rozšířeného pojmu cestovního ruchu, který zahrnuje různé formy poznávání a zážitků. (du Cros a McKercher, 2015)

Podle UNWTO se jedná o *„typ turistické aktivity, při které je zásadní motivací návštěvníka učit se, objevovat, prožívat a využívat hmatatelné i nehmotné kulturní atrakce/produkty v turistické destinaci. Tyto atrakce/produkty souvisejí s celou řadou odlišných materiálních, intelektuálních, duchovních a emocionálních rysů společnosti, které zahrnují umění a architekturu, historické a kulturní dědictví, kulinářské dědictví, literaturu, hudbu, kreativní průmysly a živé kultury s jejich životními styly, hodnotovými systémy, přesvědčeními a tradicemi."* (UNWTO a UN Tourism General Assembly, 2017)

„Kulturní cestovní ruch znamená cestování za zážitky na místa a za aktivitami, které autenticky představují příběhy a lidi z minulosti i současnosti." (du Cros a McKercher, 2002, In du Cros a McKercher, 2015)

Kulturní cestovní ruch je formou cestovního ruchu, při které se turisté učí oceňovat nebo zkoumat jedinečná místa, tradice a zvyky. Tato forma cestovního ruchu zahrnuje jak návštěvu například muzeí a festivalů, tak zahrnuje i návštěvy místních trhů, jídla nebo také neformální rozhovory s místními obyvateli, což je také součástí kulturního cestovního ruchu. Jejím cílem je prozkoumat zvyky a tradice regionu a také se dozvědět něco o místním umění a architektuře.

Mezi formy kulturního cestovního ruchu lze zařadit například gastronomický cestovní ruch nebo také dobrovolnictví, sportovní turistiku, venkovský cestovní ruch a mnoho dalšího. (worldpackers.com, 2024)

Kulturní cestovní ruch obecně zahrnuje různé způsoby uspokojování duchovních potřeb lidí. Jedná se o cestování za účelem vzdělání, objevování, poučení a zábavy, což může nabývat mnoha podob a intenzit. Typicky se realizuje formou návštěv muzeí, galerií, památek, archeologických lokalit, hudebních a divadelních festivalů nebo výstav a sociálně-náboženských akcí. (Gúčík, 2010)

V kulturním cestovním ruchu se nabízí široká paleta služeb, jež by měla uspokojovat potřeby návštěvníků orientovaných na kulturu. V rámci tradiční kulturní motivace jsou to převážně aktivity spojené s takzvanou vysokou kulturou, jako jsou koncerty klasické hudby, opera, balet či divadlo. V současné době je však třeba zdůraznit, že kulturní cestovní ruch zahrnuje daleko širší spektrum „populární“ kultury, lákající velké masy návštěvníků. V dnešní době jsou to například populární hudební festivaly nebo místa spojená s kinematografií a promítáním komerčně úspěšných hollywoodských filmů, jako jsou kina. (Palenčíková, 2015)

Palenčíková (2015) hovoří o evidentní snaze kulturních institucí jako jsou opery, koncertní sály, galerie nebo muzea v posledních desetiletích přilákat širší veřejnost pomocí oblíbených programů.

Smith (2006) uvádí, že kulturní cestovní ruch postupně zahrnuje a oslovuje nejenom návštěvníky považované za znalce umění a kultury, ale i širší veřejnost. Současný kulturní cestovní ruch se více orientuje na prožitek. Tento vývoj lze vysvětlit dvěma hlavními důvody:

Kulturní návštěvníci dnes hledají bohatší a komplexnější zážitky, které překračují pouhé spatření místa a jeho obyvatel. Touží prožít a vnímat kulturu z první ruky. To se odráží v jejich cestovním chování, kdy stráví méně času v konvenčních kulturních institucích, jako jsou galerie nebo muzea, a více času v běžném životě města, včetně restaurací, kaváren, barů a obchodů. (Smith, 2006)

Richards zmiňuje i generační výměnu, kdy v současné době dochází ke změnám v kulturních preferencích a produkci vlastních kulturních forem cestovního ruchu každou jednotlivou generací (např. kreativní cestovní ruch). Jsou to formy cestovního ruchu, které ještě nejsou plně rozvinuté. (Richards, 2006, In Palenčíková, 2015)

1.1.1 Charakteristika a specifika kulturního cestovního ruchu

Kulturní cestovní ruch je dnes velmi rozsáhlým pojmem. Zahrnuje škálu zážitků od pouhého sledování a objevování kultury až po intenzivní zapojení a aktivní účast na kulturních akcích. Lidé se do kulturního cestovního ruchu zapojují s cílem osobního růstu a naplnění s širokým významem, který zahrnuje vše od pasivního pozorování a poznávání kultury, až po aktivní prožívání kultury skrze zapojení se do kulturních aktivit. Podle Richardse jsou kategorie kulturního cestovního ruchu klasifikovány dle toho, co motivuje turisty k jejich kulturnímu rozvoji a jaký stupeň seberealizace při svých cestách hledají. (Richards, 2011)

Jednou z kategorií je „cestovní ruch kulturního dědictví“, kde jde o objevování kulturního dědictví, při kterém lidé navštěvují a seznamují se s významnými historickými artefakty, ať už hmotnými či nehmotnými. Jedná se o pasivní poznávání, při kterém účastníci získávají informace

a vzdělávají se bez aktivního zasahování. Další kategorie lze nazvat jako „umělecký cestovní ruch“, který je zaměřený na zažívání kulturních akcí a setkání s uměním, jako jsou návštěvy divadelních her, účast na koncertech a hudebních festivalech a obesílání výtvarných výstav, které jsou typické pro sféru tzv. vysoké kultury. U „řemeslného cestovního ruchu“ je cílem poznání každodenního života různých kultur a naučení se jejich způsobu života s pobytem na určitém místě například u nějakého kmenu nebo na farmě. A jako poslední z těchto čtyř kategorií je „kreativní cestovní ruch“, který nabízí návštěvníkům kreativně se rozvíjet v nějakém určitém místě nebo destinaci prostřednictvím různých kurzů nebo lekcí, které jsou pro dané místo charakteristické. (Richards, 2011)

Charakteristika kulturního cestovního ruchu zahrnuje základní rysy a vlastnosti, které definují tuto formu cestovního ruchu. Kulturní cestovní ruch se zaměřuje na návštěvu míst a účast na aktivitách, které jsou spojené s kulturou, historií nebo uměním. Do aktivit kulturního cestovního ruchu lze zahrnout návštěvu galerií, muzeí a historických památek, ale také účast na festivalech, divadelních představeních a dalších kulturních událostech. Kulturní cestovní ruch má silný vzdělávací prvek, jelikož se návštěvníci dozvídají více o historii, tradicích, umění a kultuře navštěvovaných míst. Tato forma cestovního ruchu často zahrnuje interakci s místními obyvateli. To umožňuje hlubší pochopení jejich kultury a tradic. (Gúčík, 2010)

Specifika kulturního cestovního ruchu lze chápat jako jedinečné a specifické aspekty, které odlišují tuto formu cestovního ruchu od jiných forem cestovního ruchu. U kulturního cestovního ruchu jsou návštěvníci motivováni hlubším zájmem o kulturu, historii, umění a tradice navštěvovaných destinací. Tato forma cestovního ruchu se soustředí na destinace bohaté na kulturní a historické památky jako jsou archeologická naleziště, historická města, významné památky. Kulturní cestovní ruch může mít pozitivní vliv na místní komunity tím, že podporuje zachování kulturního dědictví a přináší ekonomický přínos prostřednictvím cestovního ruchu. (Gúčík, 2010)

1.1.2 Motivy k účasti na kulturním cestovním ruchu

Motivační faktory představují důvody, proč se jedinci rozhodnou trávit svůj volný čas aktivitami spojenými s odpočinkem nebo dovolenou. Existuje mnoho kategorií jako fyzické, emocionální, osobní, ale do kulturní kategorie lze zařadit faktory jako prohlídky památek, gastronomie, poznávání historie, prohlídky muzeí a mnoho dalšího. (Horner a Swarbrooke, 2003)

Podle Hornera a Swarbrookea (2003) by měli reklamní kampaně odrážet motivy, které vedou spotřebitele k zájmu o výrobky, a reklamní sdělení by měla reflektovat tyto klíčové podněty, které jsou prezentovány v nabízených produktech. Uvádějí také příklad „*různí zákazníci mohou mít různé motivační faktory pro koupi téhož produktu. Například víkendový zájezd do Paříže může pro některé zákazníky představovat druhé líbánky, pro jiné poznávací zájezd a pro další příležitost procvičit se ve francouzštině.*“ Z tohoto příkladu lze vidět mnoho motivačních faktorů jako je romantika, francouzská gastronomie nebo také návštěva kulturně-historických památek.

Motivů k účasti na kulturním cestovním ruchu může být mnoho. Kanadská komise pro cestovní ruch považuje za významnou motivaci pro kulturní cestovní ruch touhu dozvědět se o destinaci kulturního dědictví více. (Whyte, Hood a White, 2012)

Podle některých českých autorů je kulturní cestovní ruch „*forma cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni především možností poznávání kulturního dědictví a kultury dané země a jejich rezidentů.*“ (Pásková a Zelenka 2002)

Podle Kesnera „*motivace k návštěvě kulturní destinace může být velmi úzce vyhraněná, vědomě specifikovaná a dlouhou dobu plánovaná, stejně jako vágní, nejasná a spíše náhodně vzniklá. Promítají se do ní potřeby, ale také hodnoty, zájmy a víra daného člověka a samozřejmě jsou často výsledkem křížení osobní motivace a dynamiky sociální skupiny, v jejímž rámci se návštěva odehrává.*“ (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)

Na základě publikace, která byla vydána Ministerstvem pro místní rozvoj je v kulturním cestovním ruchu klíčové identifikovat hlavní důvody, které vedou návštěvníky, hosty nebo turisty k využití služeb, které destinace nabízí. Je třeba zaměřit se na hledání jádra, tedy základního prvku produktu. Z různých forem cestovního ruchu, definovaných na základě hlavní motivace pro účast, lze pro kulturní cestovní ruch určit využitelné kategorie (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)):

a) *Rekreační cestovní ruch* – je nejběžnější formou cestovního ruchu. Obvykle se odehrává v prostředí, které je příznivé pro obnovu fyzické i psychické kondice člověka. Klíčovými prvky této formy cestovního ruchu jsou odpočinek a relaxace, aktivní trávení volného času jako je například sběr hub, zahradničení, plavání, aktivní pobyt v přírodě. Dalším klíčovým prvkem je aktivní trávení času v přírodě. Tato forma cestovního ruchu se často odehrává v horách, v lesích, u jezera, u moře nebo v nějaké venkovské oblasti, kde je možnost užívat si klidu a pohody. Jeden z dalších klíčových prvků je ubytování, kdy účastník této formy cestovního ruchu často využívá luxusní ubytování, které umožňuje účastníkům plně relaxovat, v takovýchto zařízeních mohou nabízet také wellness služby jako jsou masáže, sauny nebo fitness centra. Další variantou rekreačního turismu jsou pobytové rekreace v chatách a chalupách. Nabídka také obvykle zahrnuje komplexní servis služeb, přičemž kulturní a historický cestovní ruch představuje doplněk, který obohacuje zážitek nabízením možnosti trávení volného času navštěvováním kulturních a historických míst.

b) *Kulturně poznávací cestovní ruch* – soustředí se na objevování historie, kultury, tradic a obyčejů jak tohoto národa, tak cizích. Tato forma cestovního ruchu je rozmanitá. Cílem této formy turismu je získat hlubší porozumění a zážitek z místní kultury, historie, umění a životního stylu. Tato forma cestovního ruchu nese v sobě silný vzdělávací a výchovný prvek a podporuje rozvoj kulturního a sociálního povědomí mezi lidmi. Cíle mohou být různé například návštěvy hradů a zámků nebo kulturních krajín, účast na kulturních akcích, gastronomické zážitky, interakce s místními obyvateli.

c) *Cestovní ruch s náboženskou orientací* – hlavní atrakcí této formy cestovního ruchu jsou poutní místa, svatyně, návštěvy církevních pamětihodností a akcí nabízející duchovní zážitky. Zaměřuje se na využívání míst spojených s náboženskou tematikou včetně kulturních a historických památek, které slouží specifické skupině turistů hledajících duchovní obohacení. Nabízené služby často nekladou vysoké požadavky na materiální vybavení. Tato forma cestovního ruchu může zahrnovat také pobyt v náboženských komunitách nebo klášterech za účelem meditace, modliteb a duchovní obnovy. Tato forma cestovního ruchu nabízí také možnost vzdělávání, a to například návštěvou míst spojených s náboženskou historií, kulturou. Účastníci mohou také

podstoupit organizované cesty, které vedou po nábožensky významných trasách. Krásným příkladem je Hadždž (pouť do Mekky).

d) Cestovní ruch se vzdělávacími motivy – většina forem cestovního ruchu zahrnuje element vzdělávání jako je seznamování se s cizími zeměmi, kulturami, zvyky, přírodou a tak dále, ale existuje specifická kategorie cestovního ruchu, jejímž hlavním motivem je cestovat za účelem dalšího vzdělání a poznání. Tato forma cestovního ruchu zahrnuje jazykové kurzy, sportovní aktivity, řemeslné dílny, kulinářské kurzy a také specializované odborné programy zaměřené na konkrétní obory jako jsou historie, archeologie, botanika a tak dále. Kulturní cestovní ruch slouží zde jako doplněk hlavní vzdělávací aktivity, umožňující účastníkům využít volný čas k poznávání místních zvyků a tradic.

e) Cestovní ruch orientovaný na poznání přírodního prostředí – soustředí se na prozkoumávání krajin, geologických útvarů, specifických přírodních jevů jako jsou pouště, pralesy, gejzíry, národní parky a další chráněné oblasti, jakož i na umělé prostředí, jako jsou zoologické zahrady a botanické zahrady. Zahrnuje také pozorování fauny a cestování za unikátními přírodními úkazy jako je polární záře nebo zatmění slunce. Důraz je kladen na ekologickou dopravu, vzdělávací programy a vytváření naučných stezek. Ekoturistika, jako specifická forma cestovního ruchu, klade vysoký důraz na udržitelnost a etiku v přístupu k přírodě, snaží se o minimální dopad na prostředí. Kulturní a historický cestovní ruch může sloužit jako doplněk k těmto aktivitám, přičemž informace o místní kultuře a tradicích jsou pro návštěvníky přínosem.

f) Cestovní ruch se společenskými motivy – je orientovaný na společenské styky, komunikaci mezi lidmi a zahrnuje takové typy účasti na cestovním ruchu jako jsou návštěvy přátel, příbuzných a známých, návštěvy různých společenských akcí a událostí. Do této formy cestovního ruchu bývá často zařazován i klubový cestovní ruch. Pobyt v rámci klubového cestovního ruchu jsou charakteristické rozsáhlou a pestrou programovou náplní, vysokou mírou animace a celkově bohatým vnitřním společenským životem. Tuzemským příkladem může být Mezinárodní Filmový Festival Karlovy Vary, Velká pardubická nebo Pražské jaro. A příklady ze světa mohou být filmové festivaly (v Cannes, Berlíně), Benátský karneval, udělování cen Americké filmové akademie (Oscar Award) a Grammy. Zde platí podobné zákonitosti jako u rekreačního cestovního ruchu, kulturní cestovní ruch je opět doplňkem a je využíván pro organizovanou turistiku.

g) Cestovní ruch s profesními motivy – je zaměřen na profesní aktivity a zájmy účastníků. Přestože se tato aktivita odehrává hlavně během pracovní doby, často zahrnuje také prvky cestovního ruchu realizované ve volném čase účastníků. Patří sem obchodní cestovní ruch, kongresový cestovní ruch, cestovní trh veletrhů a výstav a incentivní cestovní ruch.

1.1.3 Typologie návštěvníků kulturního cestovního ruchu

V současnosti je stále složité definovat kulturní cestovní ruch a identifikovat kulturní turisty, jelikož každé cestování přináší setkání s nějakým prvkem cizí kultury, což je nevyhnutelné při opuštění domácího prostředí. Tato interakce vyžaduje přizpůsobení se kulturám, které se liší od naší vlastní. (du Cros a McKercher, 2002)

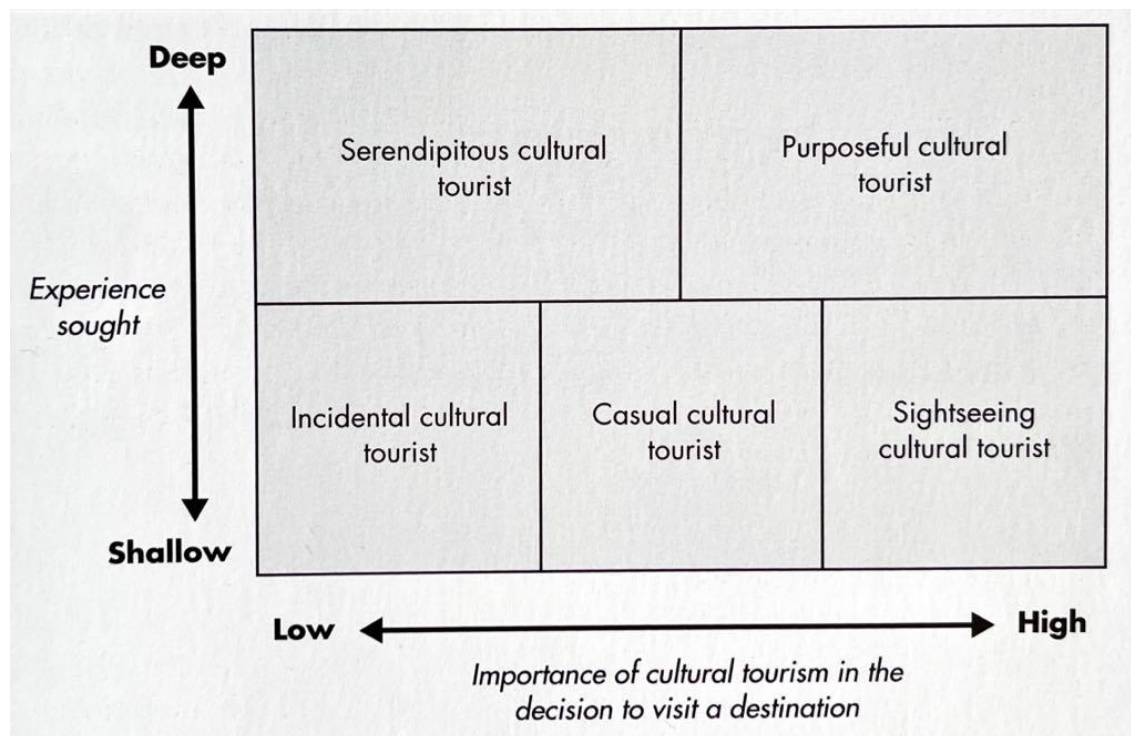
Podle McKerchera a du Crose (2002) existuje 5 typů kulturního turisty:

a) Cílený kulturní turista – hlavním motivem jeho cesty je kulturní turistika, tudíž turista prožívá intenzivní kulturní zážitek.

b) *Prohlídkový kulturní turista* – kulturní turistika představuje primární důvod jeho návštěvy, avšak jeho zážitky jsou spíše povrchní.

c) *Náhodný kulturní turista* – Necestuje do destinace z kulturních důvodů, ale nakonec zažívá hluboké kulturní zážitky.

d) *Příležitostný kulturní turista* – kulturní aspekty jsou pro něj slabým důvodem k návštěvě, a proto jsou jeho zážitky spíše povrchní.

Obrázek 1 Typy návštěvníků kulturního cestovního ruchu

Zdroj: du Cros a McKercher, 2002

e) *Nahodilý kulturní turista* – tento turista neplánoval cestu z kulturních důvodů, ale zapojuje se do některých kulturních aktivit, což vede k povrchním zážitkům.

Podle CBI (Centre for the Promotion of Imports from developing countries – Centrum pro podporu dovozu z rozvojových zemí) „*má kulturní turismus své počátky v 80. letech 20. století. Na počátku byl motivován hlavně zájmem generace baby boomu o návštěvu významných kulturních míst a památek, jako jsou muzea a historické památky, a často cestovali ve skupinách. Tato generace významně přispěla k růstu kulturního cestovního ruchu. Následující generace, mileniálové (generace Y) a centennialové (generace Z), však hledají více autentické, jedinečné a osobní zážitky v menším měřítku a mají zájem o každodenní a populární kulturu. Pro ně je důležitější zažít dané místo než jen někam cestovat. Tyto generace dávají přednost cestování na vlastní pěst.*“ (2021)

Obrázek poskytuje přehled charakteristik typických pro kulturní turisty, rozdělený do čtyř hlavních kategorií (CBI, 2021):

a) *Osobní charakteristika* – kulturní turisté jsou obvykle vzdělaní a technologicky zdatní, často jsou finančně zajištěni a často cestují.

b) *Demografická charakteristika* – dříve byl tento segment závislý především na starších lidech, ale nyní již dochází k omlazování díky rostoucímu podílu mileniálů, kteří mají vyšší bohatství a sklon k cestování.

c) *Charakteristika výletů* – kulturní turisté obvykle mají tendenci zůstat v destinaci déle než průměrný cestovatel, utrácejí víc než průměrný turista a také se nezaměřují na hodnotu za peníze, ale na hodnotu za čas strávený v destinaci.

d) *Aktivity* – kulturní turisté se snaží navazovat kontakt a komunikovat s místními obyvateli, snaží se porozumět jejich kultuře, tradicím a zvyklostem, často podnikají i menší výlety po okolí, mají silnější a pozitivnější vnímání, motivace, postoje.

Obrázek 2 Profil kulturního turistu

Zdroj: Centre for the Promotion of Imports from developing countries, 2021

1.1.4 Bariéry návštěvnosti v kulturním cestovním ruchu

Bariéry návštěvnosti pro účast návštěvníků na kulturním cestovním ruchu je spousta. Proč lidé například nenavštěvují tak často muzea, hrady nebo zámky? Na tuto otázku lze uvést několik druhů překážek. Podle Ministerstva pro místní rozvoj lze tyto překážky rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou praktické překážky, které zahrnují fyzickou dostupnost, dostupné množství volného času, informovanost o nabídce a cenách. Druhou skupinou jsou psychologicko-kulturní překážky, které zahrnují vnímání relevance nabídky a zájem o ni, image destinace v očích potenciálního návštěvníka a kulturní kompetence návštěvníka. (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)

Dostupnost kulturní destinace je jednou z klíčových součástí její marketingové strategie. Zahrnuje dva hlavní aspekty, a to zajištění fyzické dostupnosti a zajištění senzorické dostupnosti. U zajištění fyzické dostupnosti je cílem odstranění praktických překážek, které komplikují a brání návštěvě destinace. To zahrnuje například přizpůsobení otevírací doby potřebám návštěvníků, na to navazuje také zrušení poledních přestávek, zlepšení dostupnosti jako je parkování, městská hromadná doprava z nádrží, speciální autobusové linky a zřetelné značení přístupových cest. Důležité je také umožnění snadného pohybu a odpočinku, instalace bezbariérových přístupů a výtahů pro osoby se zdravotním postižením. U zajištění senzorické dostupnosti je důležité

odstranit bariéry způsobené senzorickými a psychologickými omezeními pro lidi, kteří mají problémy se zrakem, sluchem nebo také poruchu pozornosti, hyperaktivitu či potíže se čtením a orientací nebo jiné problémy tohoto typu. Pro návštěvníky s těmito omezeními je potřeba aby byly expozice a výstavy přehledné, aby se na výstavách tvořily srozumitelné texty a používalo velké a kontrastní písmo, aby bylo zajištěno adekvátní osvětlení exponátů, zajištění odpočinkových zón a zajištěny speciální haptické expozice pro nevidomé. (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)

Mezi bariéry lze také zařadit nedostatečnou informovanost, výši vstupného nebo také negativní vnímání destinace či nedostatečnou kulturní kompetenci. Nedostatek informací o aktuální nabídce je jedna z hlavních překážek pro mnoho potenciálních návštěvníků. Je zásadní, aby cílové skupiny návštěvníků měli k dispozici vždy nejen základní informace jako jsou otevírací doba a adresa, ale také podrobnosti o obsahu dané nabídky jako jsou například informace o daných výstavách a doprovodných službách. Turisté, kteří tato místa nenavštěvují v rámci organizovaných skupin mají spontánnější výběr aktivit, proto je velice důležité a také nezbytné, aby byl zajištěn neustálý přístup k těmto informacím na internetu. (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)

Vysoké vstupné v kombinaci s omezenými finančními zdroji návštěvníků může s ostatními bariérami odrazovat mnoho zájemců o návštěvu. Je důležité stanovit cenu podle cílové skupiny a také zohlednit celkové náklady návštěvníka, které také mohou zahrnovat dopravu, stravu a v některých případech i ubytování. (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)

Vnímání destinace si jedinec vytváří na základě dostupných informací, dojmů a zkušeností spojených s konkrétním kulturním zařízením nebo destinací. Jedinec si díky tomu vytvoří pozitivní, negativní nebo neutrální postoj, který poté ovlivňuje rozhodování jedince. Pokud jedinec vnímá například galerie jako nudné místo, kde se nic nenaučí a nic nezažije začne mít k tomuto místu jakýsi odpor a tato místa navštěvovat nebude. (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)

Nedostatečná kulturní kompetence je jedna z dalších možných bariér. Kulturní kompetence znamená schopnost orientovat se ve světě umění a kultury a ocenit jeho různé formy, mít schopnost kriticky hodnotit a interpretovat kulturní obsahy. To zahrnuje znalost historie, znalosti v oblastech jako je literatura, hudba nebo například výtvarné umění. Tyto znalosti pomáhají lidem hlouběji porozumět a ocenit kulturní díla a aktivity. Pokud návštěvník tyto znalosti nemá a ani se o ně nezajímá, pravděpodobně ani nebude tato místa navštěvovat, jelikož nedokáže ocenit umělecká díla a nemá z návštěvy dostatečně uspokojivý prožitek. (Ministerstvo pro místní rozvoj, Kesner a spol., 2008)

1.2 Kulturně-historické památky jako součást primární nabídky destinace

„Primární nabídku spojujeme s přírodním a kulturně-historickým potenciálem země pro cestovní ruch. Primární nabídka může být dána přírodními podmínkami nebo vytvořena činností člověka, kterou tvoří kulturně-historické památky a organizované akce.“ (Linderová, 2015)

Kulturně-historické podmínky lze rozdělit na architektonické památky, do kterých patří hrady, zámky, paláce, městská památková rezervace, technická díla a sakrální památky. Dále se dělí na

umělecko-výtvarná díla jako jsou sochy, pomníky, obrazy, zbraně a náčiní. Folklor, který se dále dělí na hmotný (obydlí, tradiční umělecká výroba) a nehmotný (písně, zvyky, tradice). Řadíme sem také archeologická naleziště ve volné přírodě a muzeální sbírky, místa světových a národních dějin, rodiště a kulturně osvětová zařízení, do kterých patří divadla, galerie, muzea a skanzeny. (Gúčík, 2000, In Linderová, 2015)

Kulturní památky, které představují klíčovou část národního kulturního dědictví, jsou prohlašovány za národní kulturní památky vládou České republiky. (Ministerstvo kultury, 2024)

1.2.1 Hrad a zámek a jejich postavení v primární nabídce cestovního ruchu v České republice

Hrad a zámek jsou součástí primární nabídky, resp. lokalizačních předpokladů. Do lokalizačních předpokladů lze zahrnout kulturně-historické předpoklady, které dělíme na kulturně-historické památky (movité a nemovité), kulturní zařízení (muzea, galerie, památníky, divadla, hvězdárny, planetária) a společenské akce (kulturní, sportovní, výstavní, kongresové). (Bína, 2002, In Linderová, 2013)

Lokalizační předpoklady představují potenciál pro tvorbu turistických produktů a určují místo jejich realizace (Plesník, 2008, In Linderová, 2013). Tyto předpoklady zahrnují jak kulturně-historické, tak přírodní faktory. Přírodní předpoklady zahrnují reliéf, klima, vodní zdroje, faunu, flóru a celkový vzhled krajiny (Mariot, 1983, In Linderová, 2013).

Tyto faktory zásadně určují, jaký druh cestovního ruchu se v daném území nebo oblasti bude rozvíjet. To má také vliv na druh turistů v dané oblasti. (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011, In Linderová, 2013)

Rozdíl mezi hradem a zámek spočívá především v období jejich výstavby. Hrad je opevněné panské sídlo, které bylo postaveno ve středověku, kdežto zámek je reprezentativní sídlo šlechty. Je typický pro novověk. Hrad lze považovat za předchůdce zámku. Nejstarší z hradů v naší zemi vznikaly již ve 12. století. Do 17. století poté sloužily hlavně k obraně a obývání. Některé hradby se později v období renesance přestavěly na sídla, která připomínají zámky. (Bav se vědou, 2017)

Zámky jsou honosné a zdobené stavby, určené pro reprezentativní a obytné účely, které ale neměly obrannou funkci a chybělo jim opevnění. (Bav se vědou, 2017)

Řada hradů a zámku v České republice jsou v soukromém vlastnictví. V květnu roku 2024 již poněkolkáté proběhly prohlídky soukromých hradů a zámku. Poprvé se tato akce konala v roce 2018. Členové Asociace majitelů hradů a zámku připravili tuto akci pro veřejnost. V některých hradech a zámku provázeli návštěvníky přímo majitelé osobně. V těchto dnech bylo možné spatřit nepřístupné prostory hradů a zámku v soukromém vlastnictví. Bylo možné například navštívit zámek Blatná, zámek Častolovice, zámek Líšno, hrad Houska, hrad Kost, zámek Stránov a mnoho dalších. (Asociace majitelů hradů a zámku, 2022)

Nejstarším hradem v České republice, který je stále v provozu, je hrad Vildštejn. Hrad se nachází ve městě Skalná. (Hrad Vildštejn, 2024)

Pražský hrad s rozlohou téměř 70 000 m² je podle Guinnessovy knihy rekordů největším souvislým hradním komplexem na světě. (www.czechuniversities.com) Komplex zahrnuje také katedrálu sv. Víta, což je největší chrám v České republice a místo odpočinku českých králů.

Komplex je přístupný veřejnosti. Byl budován v různých architektonických stylech. Areál je s historickým centrem města zapsán na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. (www.kudyznudy.cz, 2024)

Podle CzechTourism byl Pražský hrad nejnavštěvovanějším hradem v roce 2022. Navštívilo ho téměř 1,5 milionu návštěvníků. Druhým nejnavštěvovanějším hradem byl hrad Špilberk v Brně, který navštívilo 607 tisíc návštěvníků a nejnavštěvovanějším zámek byl zámek Lednice s 327 tisíci návštěvníky. (CzechTourism, 2024)

Tabulka 1 Nejnavštěvovanější hrady a zámky 2022

Památky	Počet návštěvníků
Pražský hrad	1,42 milionu
Hrad Špilberk v Brně	607 tisíc
Zámek Lednice	327 tisíc
Hrad a zámek Český Krumlov	197 tisíc
Zámek Hluboká nad Vltavou	172 tisíc
Zámek Loučeň	170 tisíc
Hrad Karlštejn	158 tisíc
Hrad Loket	148 tisíc
Průhonický park a zámek	131 tisíc
Hrad a zámek Staré hrady	128 tisíc

Zdroj: CzechTourism, 2024, www.seznamzpravy.cz

V roce 2023 byl nejnavštěvovanějším hradem opět Pražský hrad. Hrady a zámky ve správě Národního památkového ústavu navštívilo 4,2 miliony lidí. Nejnavštěvovanější byly zámky Lednice a státní hrad a zámek Český Krumlov. (Národní památkový ústav, 2024)

Tabulka 2 Nejnavštěvovanější památky ve správě NPU 2023

Památky	Počet návštěvníků
Státní zámek Lednice	349 139
Státní hrad a zámek Český Krumlov	243 166
Státní zámek Hluboká nad Vltavou	201 218
Státní hrad Karlštejn	175 455
Státní zámek Valtice	131 031

Zdroj: Národní památkový ústav, 2024, www.npu.cz

Podle CNN (Cable News Network – americká zpravodajská televizní stanice) patří Pražský hrad mezi 21 nejzajímavějších hradů na světě. Na seznamu byl také istanbulský palác Topkapi nebo také francouzský zámek Chambord. (Yogerst, CNN, 2023)

Podle Tripadvisoru je nejlépe hodnoceným hradem v České republice opět Pražský hrad, dále je to hrad a zámek Český Krumlov, na třetím místě zámek Hluboká nad Vltavou, na čtvrtém místě hrad Karlštejn a na pátém místě hrad Špilberk. (www.tripadvisor.com, 2024)

Podle stránky VisitCzechia je toto 10 nejkrásnějších hradů a zámků v České republice. (www.visitczechia.com, 2024)

Tabulka 3 Nejkrásnější hradů a zámky v České republice

1.	Hrad Karlštejn
2.	Zámek Lednice
3.	Státní hrad Bouzov
4.	Zámek Nové Město nad Metují
5.	Státní zámek Hradec nad Moravicí
6.	Zámek Hluboká nad Vltavou
7.	Státní hrad Bítov
8.	Zámek Hrubá Skála
9.	Zámek Litomyšl
10.	Zámek Orlický

Zdroj: www.visitczechia.com, 2024

1.2.2 Řízení a management kulturně-historické památky

Řízení a management kulturně-historické památky zahrnuje několik klíčových činností. Tyto činnosti se týkají ochrany, udržování, propagace a rozvoje kulturních historických památek. Důležité je také strategické plánování neboli definování dlouhodobých cílů a strategií pro ochranu, zachování a prezentaci památek, zajištění dostatečných finančních prostředků prostřednictvím státního rozpočtu, grantů, dotací a příjmů z cestovního ruchu. Důležitá je efektivní marketingová strategie a propagace k přilákání návštěvníků a zvýšení povědomí o památkách, spolupráce s odborníky, vědci a institucemi pro zajištění kvalitního výzkumu a edukace. Poskytování kvalitních služeb návštěvníkům, včetně průvodcovských služeb, informačních materiálů, ubytování a stravování v okolí kulturní památky. Také velice důležitým bodem je zajistit, aby cestovní ruch nepoškozoval památky a okolní prostředí, a podpora trvale udržitelného rozvoje v oblasti kulturního cestovního ruchu. (Národní památkový ústav, 2024)

Tento management je klíčový pro zachování kulturního dědictví pro budoucí generace a také pro zpřístupnění těchto památek veřejnosti, což přispívá k rozvoji cestovního ruchu a vzdělávání. (Národní památkový ústav, 2024)

Kulturní památky jsou ze zákona chráněny systémem státní památkové péče (zákon č. 20/1987 Sb.). Tímto zákonem se stát zavazuje ochraňovat kulturní památky jako nedílnou součást nenahraditelného bohatství země. Cílem tohoto zákona je vytvoření podmínek pro posílení státu v oblasti organizace a kulturní výchovy v péči o kulturní památky, jejich ochranu, zpřístupnění a efektivní využití. Státní památková péče zahrnuje širokou škálu činností, opatření, ale také rozhodnutí, která provádějí příslušné orgány a specializované instituce, za účelem zachování, ochrany, zpřístupnění a efektivního společenského využití kulturních památek. (Zákon pro lidi, 2024)

Co se týká Národního památkového ústavu, ten o kulturně-historické památky pečuje, zpřístupňuje veřejnosti příběhy o historických památkách, aby o nich lidé měli povědomí, a aby

se památky mohly tak nadále rozvíjet. Národní památkový ústav se také věnuje výzkumu kulturně-historických památek a má v péči mnoho pamětihodností jako jsou například hrady, zámky, kláštery a mnohem více. (Národní památkový ústav, 2024)

1.2.3 Ochrana kulturně-historických památek

Za kulturní památku lze prohlásit jak movité, tak nemovité věci nebo případně i jejich soubory, které jsou významné svým historickým vývojem, způsobu života a společenského prostředí od pradávna až po současnost. Ukazují na práci člověka v různých oblastech lidské činnosti díky jejich revolučním, historickým, uměleckým, vědeckým a technickým hodnotám. Kulturní památky představují cenná díla a jejich ochrana je v zájmu veřejnosti, proto jsou zákonem chráněny systémem státní památkové péče. (Ministerstvo kultury, 2024)

Podle UNESCO (Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu) „*kulturní dědictví zahrnuje artefakty, památky, skupinu budov a lokalit, muzea, která mají různorodé hodnoty včetně symbolického, historického, uměleckého, estetického, etnologického nebo antropologického, vědeckého a společenského významu.*“ (UNESCO, 2009)

UNESCO podporuje celosvětovou identifikaci, ochranu a uchování kulturního a přírodního dědictví, které má mimořádnou hodnotu pro lidstvo. Tato iniciativa je založena na smlouvě zvané Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, kterou UNESCO přijalo v roce 1972 a která má mezinárodní význam. (UNESCO, 2023)

Unikátnost světového dědictví spočívá v jeho univerzální aplikaci jelikož „*místa zařazená na seznam světového dědictví patří všem lidem na světě, bez ohledu na jejich geografickou polohu,*“ prohlašuje UNESCO. (UNESCO, 2024)

Mnoho kulturního dědictví je zapsáno na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO včetně 17 českých památek a je tak díky tomu pod významnou ochranou. „*Aby bylo místo zapsáno na Seznam světového dědictví UNESCO, musí být nejprve nominováno zemí, ve které se nachází. Nominace je přezkoumána mezinárodními odborníky, kteří rozhodnou, zda je zařazení oprávněné. Nakonec o tom hlasuje Výbor pro světové dědictví, který tvoří 21 volených členských států UNESCO.*“ (UNESCO, 2023)

V České republice pak v rámci ochrany památek Národní památkový ústav spravuje Ústřední seznam kulturních památek České republiky (ÚSKP), kde jsou kulturní památky evidovány pod specifickými rejstříkovými čísly. Jedno rejstříkové číslo může zahrnovat jak jednotlivý objekt jako například dům, tak i celý komplex jako například zámecký areál včetně parků se sochami a zahradními altány. Rejstříková čísla také mohou zahrnovat celé sady předmětů jako například mobiliář Pražského hradu, který obsahuje přes 13 tisíc předmětů. Celkový počet rejstříkových čísel aktuálně činí přibližně 89 tisíc. Evidence je vedena v papírové formě, ale i digitálně v celostátní databázi Památkový katalog, která je veřejně přístupná a poskytuje informace o nemovitých kulturních památkách. (Národní památkový ústav, 2024)

Ochrana movitých i nemovitých památek zahrnuje širokou škálu opatření činností zaměřených na jejich zachování, obnovu a ochranu před poškozením nebo zničením. Národní památkový ústav je hlavní organizací zodpovědnou za ochranu a správu kulturních památek v České republice. Hlavní funkce Národního památkového ústavu zahrnují ochranu a péči památky, výzkum a dokumentaci, vzdělávání jako jsou vzdělávací programy a aktivity zaměřené na

zvyšování povědomí o kulturním dědictví, a zahrnují také správu památek. (Národní památkový ústav, 2024)

Mezi nemovité kulturní památky lze zařadit například hrady, zámky, divadla, kaple, kláštery, městské domy a paláce, muzea. V České republice je přibližně 40 tisíc chráněných nemovitých kulturních památek. Nemovité památky jsou zapsány do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, což jim poskytuje právní ochranu. Jakékoliv zásahy do památky totiž musí být schváleny příslušnými úřady. U nemovitých kulturních památek se provádějí pravidelné údržby, konzervace a restaurátorské práce, aby se zachovala jejich historická a architektonická hodnota. Také jsou poskytovány různé finanční podpory v podobě grantů či dotací na opravy a údržbu památek. Nemovité kulturní památky jsou také pravidelně kontrolovány odborníky, kteří také monitorují stav památky, aby měla dobré fyzické a estetické podmínky. Ochrana nemovitých kulturních památek závisí také na informování veřejnosti o významu památek a jejich ochrany prostřednictvím vzdělávacích programů, výstav a publikací. Kolem nemovitých kulturních památek je také potřeba stanovit ochranné zóny, kde jsou poté regulovány stavební a jiné činnosti, které by mohly ohrozit hodnotu památky. (Národní památkový ústav, 2024)

Movité kulturní památky tvoří nejrozsáhlejší část památkového fondu České republiky. Do movitých kulturních památek se řadí malířská a sochařská umělecká díla, hudební nástroje, technická zařízení, fragmenty architektury z již neexistujících staveb, archeologické objekty a spousta dalšího. Movité kulturní památky, které jsou součástí památkového fondu jsou chráněny zákonem o státní památkové péči a jsou zaznamenány v Ústředním seznamu kulturních památek. Stejně jako nemovité kulturní památky jsou evidovány jak v papírové formě, tak digitálně prostřednictvím online databáze Památkový katalog. Informace o movitých kulturních památkách nejsou z důvodů ochrany proti krádeži a ochrany osobních údajů veřejně dostupné. Přístup do databáze mají jen určené osoby jako majitelé movitých kulturních památek, úředníci, kteří tyto informace potřebují pro svou činnost, studenti s potvrzením od školy a výzkumníci s potvrzením od zadavatele výzkumu. Ostatní osoby mohou získat přístup, ale pouze s písemným souhlasem vlastníka památky. (Národní památkový ústav, 2024)

U movitých kulturních památek je zapotřebí zajistit ochranu proti krádeži, vandalismu nebo jinému poškození pomocí bezpečnostních systémů (alarmy, kamerové systémy, bezpečnostní vitríny). Movité kulturní památky je zapotřebí také opečovávat a pravidelně kontrolovat, aby se opravily poškozené části nebo byly zapotřebí další věci. U movitých kulturních památek se musí dodržovat optimální podmínky prostředí jako je teplota, vlhkost nebo osvětlení, aby se minimalizovalo riziko poškození způsobené nepříznivými klimatickými podmínkami. Movité kulturní památky se dokumentují, aby se vytvořil podrobný záznam jejich stavu a historie. To usnadňuje jejich ochranu a obnovu. K ochraně movitých památek jsou prováděny například vědecké výzkumy a studie na podporu konzervačních technik, které přispívají k lepšímu pochopení a ochraně movitých památek. (Národní památkový ústav, 2024; Ministerstvo kultury, 2024)

Nejen movité a nemovité kulturní památky je třeba chránit, ale je potřeba chránit také tradiční a lidovou kulturu, která „*tvoří nedílnou součást kulturního dědictví každé země, avšak v průběhu druhé poloviny 20. století se začaly lidové tradice vytrácet a někdy i nenávratně mizet. Potřebu ochrany kulturního dědictví si uvědomuje mnoho lidí všude ve světě. O tento cíl usiluje i UNESCO, jež si vytvořilo neobyčejně rozsáhlý program v oblasti kultury. Základem spolupráce Ministerstva*

kultury ČR s UNESCO v oblasti kultury je agenda Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví z roku 1972, kterou je založen Seznam světového dědictví (tzv. památky UNESCO) a stanoveny povinnosti států k jeho položkám.“ (Národní ústav lidové kultury, 2024)

1.2.4 Národní památkový ústav a jejich vliv na rozvoj kulturního cestovního ruchu

Národní památkový ústav je instituce pod záštitou Ministerstva kultury České republiky, představující největší organizaci tohoto typu v zemi. Na základě současné legislativy, hlavně díky zákonu o památkové péči, jsou mu přiděleny specifické úkoly v oblasti ochrany národních kulturních památek. Jejich hlavními činnostmi jsou (Národní památkový ústav, 2024):

- a) provádění odborného vedení a koordinace v oblasti ochrany památkových objektů a chráněných území, včetně s tím spojeného výzkumu a inovací
- b) zajišťování péče o veřejnosti přístupné kulturní památky, především hradů a zámků, které jsou pod přímou správou Národního památkového ústavu.

Posláním Národního památkového ústavu je rozšiřovat informace o historických památkách této země, z nichž mnohé jsou ve vlastnictví státu, a o které Národní památkový ústav pečlivě pečuje, aby o nich měli lidé povědomí. Národní památkový ústav sdílí příběhy těchto míst a zpřístupňuje je veřejnosti, aby se tyto památky mohly nadále rozvíjet. Věnují se výzkumu těchto památek a podporují každého, kdo se na ochraně památek podílí. Má v péči rozsáhlou sbírku pamětihodností, kterých je více než sto. Můžeme mezi ně zahrnout například hrady, zámky, kláštery, technické památky, vily a mnoho dalšího. (Národní památkový ústav, 2024)

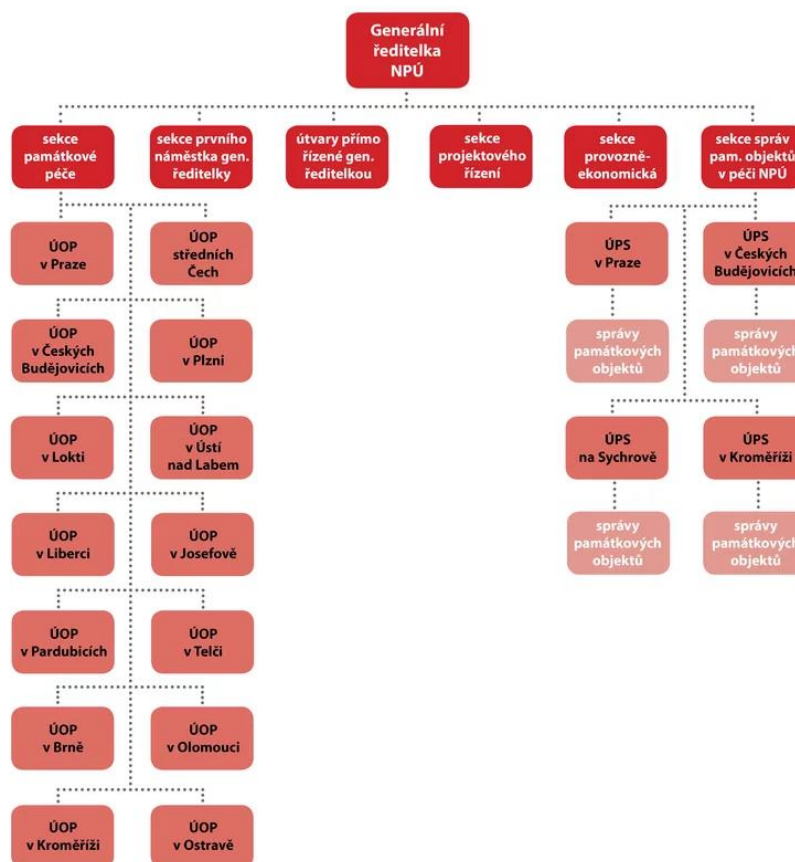
Financování výzkumu, vývoje a inovací (VaVal) v Národním památkovém ústavu se řídí zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, a také specifickými pravidly poskytovatelů finanční podpory. Mezi nejvýznamnější poskytovatele finanční podpory patří ministerstvo kultury ČR, které poskytuje finanční podporu projektům zaměřeným na kulturní dědictví, včetně výzkumu a ochrany památek. Dalšími významnými poskytovateli jsou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které financuje široké spektrum výzkumných aktivit, včetně projektů spojených s kulturním dědictvím a vzděláváním, Grantová agentura ČR, která podporuje základní výzkum ve všech vědeckých oborech a poskytuje granty na projekty s vysokým vědeckým přínosem. Velice významným poskytovatelem je také Technologická agentura ČR, která se zaměřuje na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje, přičemž financuje projekty, které mají potenciál praktického využití a inovace. (Národní památkový ústav, 2024)

Velmi důležitá je také podpora ze zahraničí, zejména od Evropské komise prostřednictvím rámcových programů na podporu vědy a výzkumu, jako jsou například Horizon 2020 (H2020) a Horizon Europe. Tyto dva programy jsou klíčové programy Evropské unie zaměřené na financování vědeckého výzkumu a inovací. Poskytují významné finanční zdroje pro mezinárodní spolupráci a rozvoj inovativních projektů. (Národní památkový ústav, 2024)

Tento systém financování zajišťuje, že Národní památkový ústav může efektivně podporovat a rozvíjet výzkum a inovace v oblasti ochrany kulturního dědictví, což je klíčové pro zachování a prezentaci historických památek v České republice. (Národní památkový ústav, 2024)

Generální ředitelkou je od prosince 2008 Ing. arch. Naděžda Goryczková, která „řídí a jmenuje své náměstky, ředitele územních odborných pracovišť a ředitele územních památkových správ. Kromě vedení Národního památkového ústavu jsou součástí generálního ředitelství útvary

přímo řízené generální ředitelkou, sekce památkové péče, sekce provozně-ekonomická a sekce správ památkových objektů v péči Národního památkového ústavu. (Národní památkový ústav, 2024)

Obrázek 3 Organizační struktura Národního památkového ústavu

Zdroj: Národní památkový ústav, 2024

2 Analytická část

2.1 Cíl a metodika zkoumání

Cílem bakalářské práce je analyzovat návštěvnost kulturně-historických památek v povodí toku řeky Sázavy, se zaměřením zejména na hrady a zámky. Na základě cíle jsme formulovali výzkumné otázky:

- Jaké faktory ovlivňovali návštěvnost ve sledovaném období?
- Jaký dopad měl COVID-19 na hrady a zámky?
- Jakým způsobem ovlivňuje motivaci účastníků, zda je cílem hrad či zámek?
- Jaké nástroje je možné využít ke zvýšení návštěvnosti hradů a zámků?
- Jaký vliv má návštěvnost na kulturní památku?
- Jaký vliv má vzdálenost památky od řeky Sázavy?

Jako metodiku zkoumání jsme zvolili sběr dat návštěvnosti jednotlivých hradů a zámků, konkrétně dvou hradů a čtyř zámků. Je důležité říct, že v některých případech zaměstnanci správy dotyčných hradů či zámků na naše dotazy vůbec nereagovali nebo, přestože původně slíbili odpověď, se nakonec neozvali.

Sběr dat probíhal od srpna do listopadu roku 2023. U každého hradu a zámku jsme poptávali statistiku návštěvnosti za každý měsíc od roku 2018 do roku 2023. Žádali jsme také o statistiku návštěvnosti jednotlivých okruhů. Zdroje jsme tedy čerpali jak prostřednictvím statistik u jednotlivých hradů a zámků, tak i na jejich oficiálních webových stránkách, na stránkách Národního památkového ústavu a prostřednictvím odborné literatury.

V okolí řeky Sázavy se vyskytují tři hrady – hrad Týnec nad Sázavou, hrad Lipnice nad Sázavou a hrad Ledec nad Sázavou a pět zámků – zámek Kácov, zámek Zruč nad Sázavou, zámek Světlá nad Sázavou, zámek Žďár nad Sázavou a zámek Rataje nad Sázavou.

Statistiky jsme poptávali u hradů Ledec nad Sázavou, Lipnice nad Sázavou a u zámků Zruč nad Sázavou, Světlá nad Sázavou, Žďár nad Sázavou a Rataje nad Sázavou. Do šetření jsme zahrnuli hrady a zámky, které byly ochotny se průzkumu účastnit a komunikovat.

Tabulka 4 Stručný přehled hradů a zámků zapojených do zkoumání

Název památky	Otevírací doba	Prohlídkové okruhy
Hrad Ledec nad Sázavou	duben–říjen	4
Hrad Lipnice nad Sázavou	duben–říjen	1
Zámek Zruč nad Sázavou	duben–říjen	10

Zdroj: hrad-ledec.cz, 2024; hrad-lipnice.cz, 2024; zamek-zruc, 2024

2.2 Charakteristika zkoumané oblasti

Řeka Sázava je oblíbená pro svou nádhernou přírodu a je vyhledávaným místem pro výlety v České republice. Je také velice oblíbená u zahraničních turistů. Kolem řeky se nachází několik kempů s chatičkami, kde mohou turisté přespát nebo si vzít s sebou stan a přespát v něm. (www.visitcentralbohemia.com)

Řeku Sázavu lze prozkoumat z lodi, na kole nebo pěší turistikou. Protéká dvěma regiony – Vysočinou a Středočeským krajem. Na jejím toku leží vodní nádrž Pilská přehrada, která je situovaná u Žďáru nad Sázavou na jejím horním toku. Mezi hlavní přítoky Sázavy patří řeka Želivka. (Pergler, 2004)

Obrázek 4 Mapa řeky Sázavy

Zdroj: pujcovna-lodi, 2022

Sázava je město, které se nachází na Benešovsku v údolí řeky Sázavy. Město je známé svým bývalým benediktinským klášterem a také město proslavila sklárna se světovou značkou Kavalier. Klášter je Národní kulturní památkou. Byl postaven v první polovině 11. století. Na konci 18. století byl klášter prodán, protože Josef II. v tuto dobu rušil kláštery. Klášter byl prodán baronovi Vilému Tiegelovi z Lindenkorunu, který ho začal přestavovat, aby měl podobu zámku. Další majitel tam nechal postavit věžičku a dnes má klášter opravdu podobu zámku. Dnes se v klášteře nachází muzeum sv. Prokopa s návštěvnickým okruhem. O správu kláštera se stará Národní památkový ústav. (Vítek, Formánková-Region, 2023)

V 18. století vznikly v okolí Sázavy čtyři sklářské dílny. Jedna sklárna byla zrušena, ale v roce 1837 místo objevil sklář František Kavalír a jeho syn si tam později postavil sklárnu. Pojmenoval ji po svém otci František a sklárna se dochovala dodnes, kdy v ní sídlí Centrum sklářského umění. (Vítek, Formánková-Region, 2023)

V okolí řeky Sázavy se nachází mnoho cyklostezek a naučných stezek. Lidé sem jezdí hlavně za vodní turistikou, rybářstvím a na pěší výlety nebo výlety na kolech. Turistickým cíli jsou zde například hrady, zámky, zříceniny, muzea, církevní památky, rozhledny a vyhlídky, příroda a mnoho dalšího. V této oblasti je k dispozici mnoho cyklopůjčoven a cykloservisů, různé kempy

a tábořiště, půjčovny lodí, vodácké půjčovny, zábavní areály a sportovní zařízení. (Posázaví, 2024)

2.3 Hrad a zámky v povodí řeky Sázavy

V okolí řeky Sázavy se nachází tři hrady a pět zámků, a to hrad Týnec nad Sázavou, hrad Lipnice nad Sázavou a hrad Ledec nad Sázavou, zámek Kácov, zámek Zruč nad Sázavou, zámek Světlá nad Sázavou, zámek Žďár nad Sázavou a zámek Rataje nad Sázavou. (navylet.cz, 2024)

Do šetření se zapojily dva hrady a jeden zámek. Hrad Ledec nad Sázavou, hrad Lipnice nad Sázavou a zámek Zruč nad Sázavou.

2.3.1 Hrad Ledec nad Sázavou

Od roku 1999 je vlastníkem hradu Ledec nad Sázavou město Ledec nad Sázavou. (hrad-ledec.cz, 2024) Hrad se tyčí přímo nad řekou Sázavou a je dominantou města. (Urban, 2008)

Řadí se mezi nejstarší šlechtické hrady v Čechách a je jediným dochovaným hradem středního Posázaví. (kudyznudy.cz, 2024)

Hrad prošel staletími s různými majiteli, kteří jej upravovali z gotické stavby na renesanční a barokní styl. Nyní slouží jako muzeum a v sezóně nabízí také přístup na hradní věž s vyhlídkou. V roce 1879 zasáhl hrad velký požár a po tomto incidentu nebyl hrad plně obnoven do své původní podoby. Městské muzeum v hradě prezentuje expozice o historii města a řemeslných výrobcích regionu, včetně unikátních sbírek mincí, zbraní, skla, porcelánu a uměleckých děl. (Pergler, 2004)

Hrad Ledec nad Sázavou je také oblíbeným místem pro konání svateb. (CzechTourism, 2024)

Obrázek 5 Hrad Ledec nad Sázavou

Zdroj: kudyznudy.cz, 2016

Hrad nabízí 4 prohlídkové okruhy. Severní okruh zahrnuje prohlídku vlastivědného muzea a prohlídku retro bytu. Délka prohlídky se pohybuje okolo 75 minut a zahrnuje výklad průvodce. Expozice muzea zobrazuje život a práci místních řemeslníků ve stylu 30. let 20. století s důrazem

na profese jako hrnčířství, sklářství nebo kovářství. V návštěvnické sekci věnované 50. letům 20. století se nachází kompletně zařízený byt v retro stylu, který evokuje vzpomínky na životní styl této doby. Další možností je navštívení Jižního okruhu, který zahrnuje expozici historických hodin a expozici sklenářství. Délka prohlídky je také přibližně 75 minut a zahrnuje výklad průvodce. Expozice historických hodin představuje jedinečnou kolekci hodin od období renesance až po současnost. Zahrnuje přibližně 200 kusů a je vysoce ceněna odborníky, ale ocení ji také laická společnost díky svým sofistikovaným mechanismům a estetickým provedením. Ve sbírce lze zahlédnout jak klasické kapesní hodinky, tak například nástěnné hodiny, zámecké hodiny s hudebními skříňkami nebo podlahové hodiny s kyvadly. Expozice sklářství seznámí návštěvníky s historickým a uměleckým vývojem sklářského řemesla v oblasti Posázaví a na Českomoravské vrchovině od 16. století až do dnešní doby. Návštěvníci se zde mohou dozvědět o přírodním původu sklářských materiálů a umění sklářských rodin, které působili v regionu Vysočina. Výstava také zahrnuje díla sklářských mistrů. Muzeum Jaroslava Foglara je dalším možným místem, které lze navštívit. Tato prohlídka není časově omezena a komentována průvodcem. Toto muzeum je jediné oficiální místo, které je věnované významnému českému autorovi, který je známý pro svůj pozitivní vliv na řadu generací. Inspirace pro jeho knihy čerpal na místech, kde pravidelně vedl skautské tábory (Sluneční zátoka). V osmi místnostech muzea je možné prozkoumat rozsáhlou dokumentaci Foglarova života a tvorby, včetně stovek ilustrací Milana Tesleviče. Návštěvníci mají možnost se zde vyfotit s Rychlými šípy v životní velikosti, prohlédnout si rekonstrukci táborového místa Hochů od Bobří řeky a objevit mnoho detailů z Foglarova osobního života. Návštěvníci mohou také navštívit hradní věž. Návštěva není časově omezena a komentována průvodcem. Na hradní věž vede 111 točitých schodů a je vysoká 32 metrů. Nabízí úchvatný výhled na město. (Hrad Ledec nad Sázavou, 2024)

Hrad je přístupný návštěvníkům od dubna do října. V dubnu sezóna teprve začíná, a tak je hrad otevřen jen o víkendech. Květen, červen, červenec, srpen a září jsou měsíce hlavní sezóny a hrad je otevřen pro návštěvníky každý den kromě pondělí. V říjnu sezóna pomalu končí, a tak je hrad opět přístupný návštěvníkům jen o víkendy. (Hrad Ledec nad Sázavou, 2024)

Tabulka 5 Otevírací doba hradu

	Duben	Květen-Září	Říjen
Pondělí	-	-	-
Úterý	-	9:00-17:00	-
Středa	-	9:00-17:00	-
Čtvrtek	-	9:00-17:00	-
Pátek	-	9:00-17:00	-
Sobota	9:00-17:00	9:00-17:00	9:00-17:00
Neděle	9:00-17:00	9:00-17:00	9:00-17:00

Zdroj: Hrad Ledec nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

Hrad nabízí diferencované vstupné zejména s ohledem na věk návštěvníků nebo na zdravotní omezení. Sníženým vstupným I. je myšleno vstupné pro děti od 6 let, studenty do 26 let, seniory a ZTP. Sníženým vstupným II. je myšleno vstupné pro organizované školní skupiny. A rodinné vstupné je pro 2 dospělé osoby s maximálně 3 dětmi.

Tabulka 6 Vstupné na prohlídky – Ledec nad Sázavou

	Dospělí	Snížené I.	Snížené II.	Rodinné	Jednotné
Severní okruh	180	120	80	480	-
Jižní okruh	180	120	80	480	-
Muzeum Jaroslava Foglara	120	90	60	330	-
Dětský okruh	80	60	50	230	-
Věž	-	-	-	-	50

Zdroj: Hrad Ledec nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

2.3.2 Státní hrad Lipnice nad Sázavou

Hrad Lipnice byl založen ve 14. století rodem pánů z Lichtemburka a je jedním z nejvýznamnějších hradů v Čechách. (Urban, 2008)

Byl postaven na skále mezi kopci a jeho účelem bylo chránit okolí. Hrad byl postaven kolem roku 1310, ale první záznamy pocházejí z roku 1314. Na hradě se vystřídalo mnoho majitelů, kteří hrad několikrát nechali přestavět. (NPU, hrad-lipnice, 2024)

V roce 1869 zasáhl hrad požár, který ho značně poškodil a od té doby prošel několika obnovami. Hrad je známý svými dvěma velkými paláci – Thurnovským a Trčkovským. Na hradě jsou také dvě věže – Velká věž, která sloužila obranným účelům a věž Samson, která sloužila k obytným účelům. Z věže Samson je nádherný panoramatický výhled. (Urban, 2008)

Lze zde navštívit archeologickou expozici, rozlehlé sklepy s dřívější hodovní síní a také kapli sv. Vavřince z počátku 14. století, která je také nejzajímavější částí hradu. V roce 1417 byli v této kapli vysvěceni první husitští kněží. (NPU, hrad-lipnice, 2024)

Obrázek 6 Státní hrad Lipnice nad Sázavou

Zdroj: Vysočina.eu, 2024

Hrad je přístupný pro volnou prohlídku bez výkladu průvodce a je zde pouze jeden prohlídkový okruh „Hrad a hradní muzeum“, který zahrnuje volnou prohlídku monumentální hradní gotickou architekturou s rozhlednou, sklepením, kaplí, studnou a hradním muzeem. Délka prohlídky trvá přibližně 60 minut a prohlídku může absolvovat maximálně 50 osob naráz. Hrad je mimo sezónu

od listopadu do 28.3.2024 uzavřen. (hrad-lipnice, 2024) Nyní je hrad ve vlastnictví státu a je udržován Národním památkovým ústavem. (NPU, 2024)

Vstupné na prohlídku platí dospělé osoby, děti od 6 let, senioři, mládež a držitelé průkazu ZTP, ZTP/P. Existují výjimky, které mají vstup na prohlídku zdarma a to jsou děti do 5 let, průvodce držitele průkazu ZTP/P, pedagogický dozor (pro školní skupiny 1 osoba pro skupinu minimálně 15 osob), průvodce organizované skupiny (1 osoba pro skupinu minimálně 15 osob), pro osoby s celoročními volnými vstupenkami vydané Národním památkovým ústavem, pro osoby s jednorázovými vstupenkami vydanými Národním památkovým ústavem, pro osoby s průkazem zaměstnance Národního památkového ústavu (+ až 3 rodinný příslušníci). Pro osoby s kartou zaměstnance s QR kódem Ministerstva kultury České republiky, pro osoby s průkazem ICOMOS a pro osoby s průkazem „Náš člověk“ (platí pouze pro držitele průkazu). (NPU, hrad-lipnice, 2024)

Tabulka 7 Vstupné na prohlídky – Lipnice nad Sázavou

Dospělí (25-64 let)	160
Děti (od 6 do 17 let)	50
Senioři	130
Mládež (18-24 let)	130
Držitelé průkazu ZTP, ZTP/P	130

Zdroj: NPU, hrad-lipnice.cz, vlastní zpracování (2024)

2.3.3 Zruč nad Sázavou

První zmínka o zámku Zruč nad Sázavou je datována rokem 1328. Zámek začínal jako středověký hrad, poté se transformoval na pevnost, prošel renesancí, barokem, klasicismem, sloužil jako sídlo národního výboru a dalších funkcí. Tento zámek tedy prošel dlouhým vývojem, než dosáhl své současné podoby. Hrad byl vybudován ve městě Zruč nad Sázavou na kraji prudké skály nad pravým břehem Sázavy, přičemž ho tento terénní útvar chránil z jihu. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Rok 1781 představuje pro zámek osudový moment, kdy došlo k jeho rozsáhlému požáru. Požár způsobil zničení renesančních prvků interiéru, veškerého nábytku a archivu. Rod Schebků se zasloužil o jeho následnou přestavbu, která zámku dala současný vzhled. V roce 2003 zámek a přilehlý park odkoupilo město Zruč nad Sázavou. Mezi lety 2006 a 2015 proběhla rozsáhlá rekonstrukce nejen samotného zámku a parku, ale i okolních budov a hospodářských staveb, nyní známých jako Zručský dvůr. Během obnovy byl restaurován i původní nábytek po rodině Schebků, do zámku byly navráceny i původní obrazy a další artefakty, které znovu oživily interiéry zámku. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

V současnosti zámek hostí radnici, galerii a nabízí návštěvníkům dvě prohlídkové trasy v jeho jižním křídle. V areálu hradního příkopu byla zřízena edukativní stezka zaměřená na rytíře Milotu z Kolowrat a část je využívána jako letní kino. Interaktivní výstava o historii řeky Sázavy se nachází v přestavěné sýpce, zatímco expozice zaměřená na vodáctví byla otevřena ve Zručském dvoře, což jsou bývalé hospodářské budovy Schebků. Středověká Kolowratská věž, umístěná nedaleko

zámku, byla přeměněna na vyhlídku s interaktivními prvky pro děti na každém patře. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Obrázek 7 Zámek Zruč nad Sázavou

Zdroj: vlastní

Zámek nabízí dva okruhy prohlídek a několik expozic (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024). Prohlídka malého prohlídkového okruhu trvá přibližně 40 minut. Na této prohlídce se mohou návštěvníci seznámit s interiéry, které odrážejí atmosféru z počátku 20. století. Vstupní hala umožňuje srovnání s postavou středověkého rytíře a dále vede do „Zelené jídelny“ s hrajícím orchestrionem z konce 19. století a pracovny s lodním kufrem spojeným s příběhem rodiny Schebků. Návštěvníci také zavítají do Dámského salónu, Zrcadlového sálu, skladové chodby a Maurské knihovny. Každá místnost vyniká různým designovým stylem, od antiky přes baroko až po secesi, což poskytuje pestrý estetický zážitek. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Prohlídka velkého prohlídkového okruhu trvá přibližně 60 minut. Tento prohlídkový okruh poskytuje možnost navštívit rodinnou kapli s oltářem zasvěcený svatému Janu Nepomuckému, dále zahrnuje zámeckou koupelnu v romantickém stylu s netradičně umístěnou vanou v podlaze, a zejména umožňuje výstup na zámeckou věž. Z této věže, vysoké 36 metrů, se naskýtá úchvatný pohled na areál zámku a historické centrum města Zruč nad Sázavou z ptačí perspektivy. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Svět kostiček a panenek je expozice, která nabízí návštěvníkům možnost obdivovat hradby, hrady, různá zvířata a figurky vyrobené z barevných bloků. Kromě toho jsou zde panenky obývající své pokojíčky a kuchyňky, plyšové medvědy, dětské kočárky a knihy. Děti mají jedinečnou příležitost si hrát s hračkami, které bavily generace před nimi, jako jsou panenky dědečků a babiček, nebo se mohou pustit do stavění hradů a aut z kostek. Pro malé stavitele a milovníky panenek je přichystán bohatý výběr hraček a bloků, připravených k okamžité zábavě. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Na zámku lze navštívit také Muzeum „Od verpánku k Baťovi“, které se nachází v podkroví zámku. Shromažďuje historické materiály města Zruč, ale především se specializuje na obuvnictví ve Zručí. Zde se návštěvník seznámí s již dávno zaniklými názvy různého nářadí potřebného k opravě bot. Dále se zabývá vybudováním nové baťovské továrny ve 40. letech minulého století a vznik

úplně nové části města. Mapuje zručský obuvnický podnik až do jeho zániku v 90. letech minulého století. Dalším místem, které mohou návštěvníci navštívit je Kolowratská věž. Ve středověké věži se nachází prostor plný interaktivní zábavy pro návštěvníky všech věkových kategorií. Nabízí řadu her, které dětem umožňují aktivně se seznámit s historií věže skrze zábavné činnosti, jako je procházení skrytými průchody, skládání erbů historických rodů spojených se Zručí nebo luštění zábavných otázek. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Pro dospělé jsou připraveny vzdělávací panely, které detailně popisují minulost Kolowratské věže. Z jejího vrcholu, vysokého 20 metrů, se naskýtá nejen nádherný výhled na okolní krajinu, ale také možnost zapojit se do hry na rozpoznávání korun stromů v jejím okolí. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Vodácké muzeum se nachází kousek od hradu a nabízí interaktivní zážitky z historie i současnosti lodí a kajaků. V muzeu se nachází model řeky ukazující bezpečné a nebezpečné jezy, dílnu pro laminování s hovořící postavou, rekonstrukci historického vodáckého tábořiště a koutek s raftem, který lze nafouknout pomocí elektrické či ruční pumpy. Pro milovníky vodních sportů je nedaleko zámku molo, umožňující kotvení a výstup z vody, vzdálené asi 800 metrů od zámku. Na zámku je také možnost navštívit interaktivní výstavu s názvem „Příběh řeky Sázavy“, kde mají návštěvníci možnost seznámit se s někdejšími vodními řemesly jako jsou kovářství, praní prádla u vody či těžba ledu. Je zde také možnost poskládat si puzzle zobrazující celý tok Sázavy, prozkoumat faunu a flóru, kterou řeka hostí, a zhlédnout desetiminutový film, který mapuje historii osídlení u řeky až po současné rekreační využití. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

V zámecké galerii se mohou návštěvníci těšit na různé výstavy obrazů, soch, grafiky, keramiky nebo také fotografií a dalších uměleckých děl. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

V zámeckém příkopu se nachází stezka tematicky zaměřená na středověkou výchovu budoucích rytířů, a to je stezka „Miloty Kolowrata“. Mladí návštěvníci zde mají možnost vyzkoušet si různé dovednosti typické pro rytířský výcvik, jako je házení sekýrou, střelba z luku, lezení na totem, překonání překážek, rybaření nebo hra na kuželky. Po úspěšném absolvování těchto aktivit mohou získat v infocentru certifikát, který jim symbolicky umožňuje vstup do družiny rytíře Miloty Kolowrata. Stezka je k dispozici za určitých povětrnostních podmínek a pro zapůjčení vybavení je nutná záloha ve výši 200 Kč, zaplacená v infocentru. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Zámek dále nabízí dětskou prohlídku „Tajemné Agáty“, která trvá přibližně 30 minut. Děti se zde seznamují s historií zábavným způsobem. Během dobrodružství pomáhají postavě Agáty plnit různé úkoly, jako je například hledání neviditelných kamenů, šňěrování princezny korzetu, odhalení obsahu zámeckého trezoru nebo zjištění, čím se bavily královské děti. Program vrcholí tanečním rejmem v karnevalovém duchu na místě, kde kdysi tancovali princové a princezny. K realizaci prohlídky jsou zapotřebí minimálně tři děti. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Pokud se jedná o vstupné, pro děti a ZTP jsou prohlídky vždy zdarma, jinak se ceny u každého okruhu liší. Rodinným vstupným se rozumí 2 dospělí s maximálně 3 dětmi. Do zámecké galerie žádné rodinné vstupné není. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Tabulka 8 Vstupné na prohlídky Zruč nad Sázavou

	Dospělí	Děti (-5)	Děti (6+)	Studenti	Senioři	ZTP	Rodinné
Malý okruh	200	zdarma	150	150	150	zdarma	500
Velký okruh	280	zdarma	200	200	200	zdarma	750
Muzeum	40	zdarma	20	20	20	zdarma	100
Kolowratská věž	70	zdarma	50	50	50	zdarma	190
Vodácké muzeum	70	zdarma	50	50	50	zdarma	190
Příběh řeky Sázavy	70	zdarma	50	50	50	zdarma	190
Zámecká galerie	30	zdarma	20	20	20	zdarma	-

Zdroj: Zámek Zruč nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

Zámek nabízí 3 dětské expozice. Na dětskou expozici Stezka „Miloty Kolowrata“ rodič jako doprovod vstupné neplatí. Rodinné vstupné se u všech okruhů bere jako 2 dospělí s maximálně 3 dětmi. U expozice „Tajemná prohlídka komorné Agáty“ je jednotná cena vstupného, výjimkou jsou osoby ZTP, které mají vstup zdarma. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Tabulka 9 Vstupné na dětské expozice

	Dospělí	Děti (-2)	Děti (3+)	Studenti	Senioři	ZTP	Jednotná	Rodinné
Svět kostiček a panenek	70	zdarma	50	50	50	zdarma	-	190
Stezka „Miloty Kolowrata“	-	zdarma	70	-	-	-	-	-
Tajemná prohlídka komorné Agáty	-	-	-	-	-	zdarma	150	450

Zdroj: Zámek Zruč nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

Zámek a expozice jsou přístupné návštěvníkům od dubna do října. V dubnu sezóna teprve začíná, a tak je hrad otevřen jen o víkendech a svátcích. Květen, červen, červenec, srpen a září jsou měsíce hlavní sezóny, a tak je hrad otevřen pro návštěvníky každý den. A říjen je měsíc, kdy sezóna pomalu končí, a tak je hrad opět přístupný návštěvníkům jen o víkendy a svátky. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Tabulka 10 Otevírací doba zámku a ostatních expozic

	Duben, říjen	Květen-Září
Pondělí	-	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00
Úterý	-	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00
Středa	-	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00
Čtvrtek	-	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00

Zdroj: Zámek Zruč nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

Tabulka 10 Pokračování

Pátek	-	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00
Sobota	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00
Neděle	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00
Svátky	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00

Zdroj: Zámek Zruč nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

Infocentrum v sezóně mohou návštěvníci navštívit každý den i ve svátky od dubna do října a mimo sezónu je infocentrum otevřeno od listopadu do března každý den kromě soboty a neděle. (Zámek Zruč nad Sázavou, 2024)

Tabulka 11 Otevírací doba infocentra

	V sezóně		Mimo sezónu
	Duben, říjen	Květen-Září	Listopad-Březen
Pondělí	8:00 - 11:30 12:30 - 16:00	8:00 - 11:30 12:30 - 17:00	8:00 – 11:30 12:30 – 16:00
Úterý	8:00 - 11:30 12:30 - 15:00	8:00 - 11:30 12:30 - 17:00	8:00 – 11:30 12:30 – 15:00
Středa	8:00 - 11:30 12:30 - 16:00	8:00 - 11:30 12:30 - 17:00	8:00 – 11:30 12:30 – 16:00
Čtvrtek	8:00 - 11:30 12:30 - 15:00	8:00 - 11:30 12:30 - 17:00	8:00 – 11:30 12:30 – 15:00
Pátek	8:00 - 11:30 12:30 - 15:00	8:00 - 11:30 12:30 - 17:00	8:00 – 11:30 12:30 – 15:00
Sobota	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	-
Neděle	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	-
Svátky	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	9:00 - 11:30 12:30 - 17:00	-

Zdroj: Zámek Zruč nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

2.3.4 Světlá nad Sázavou

Město Světlá nad Sázavou je v dnešní době známé především díky významné sklárně Sklo-Bohemia. V tomto městě se ale také nachází zámek umístěný na levém břehu řeky Sázavy. Zámek prošel v 19. století řadou přestaveb, které mu daly současný vzhled v novorenesančním stylu. V dnešní době má zámek mnoho využití. Kromě prohlídek a výstav zde návštěvníci mohou

najít i ideální místo pro konání svateb či se zde ubytovat. V areálu se také nachází restaurace a kavárna. (Zámek Světlá nad Sázavou, 2024)

V roce 2007 zde bylo otevřeno muzeum pro veřejnost. K zámku přiléhá také pečlivě udržovaný park, který byl založen v roce 1871. (Urban, 2008) V parku lze vidět romantické prvky jako jsou altánky, kamenná schodiště, lavičky nebo tůňky s lekníny a mnoho dalšího. Zámek je nyní ve vlastnictví města Světlá nad Sázavou, které město spravuje a využívá pro různé kulturní a společenské akce. (Zámek Světlá nad Sázavou, 2024)

Obrázek 8 Zámek Světlá nad Sázavou

Zdroj: Vysočina west, 2023

Zámek je přístupný celoročně. Nyní má zámek tři stálé prohlídky, které lze navštívit od úterý do neděle od 10:00 do 17:00 hodin, a těmi jsou První republika, expozice „Muzeum Světelska, obchod a řemesla“ a expozice historického evropského skla. První republika je výstava, která přibližuje život na zámku během 20. a 30. let minulého století s autentickým vybavením. Návštěvníci si zde mohou projít různé místnosti jako jsou pracovna, ložnice nebo koupelna. Tyto místnosti jsou také doplněné o původní předměty téže doby. Při prohlídce návštěvníci také získají informace o rodině Morawetzů, která zámek v této éře obývala. Expozice „Muzeum Světelska, obchod a řemesla“ byla zpřístupněna v květnu roku 2023 a je rozdělena na dvě části. První část je věnována prvorepublikovému obchodu a zahrnuje například galanterii nebo módní salon. Nabízí autentickou atmosféru nákupu za první republiky včetně zákulisí obchodu. Návštěvníci mají možnost vidět nářadí a nástroje řemesel, která jsou již zastaralá. Druhá část expozice přibližuje historii zámku a tradiční obory regionu, jako je sklářství a kamenictví, které jsou pro toto místo typické a stále aktuální. Expozice historického evropského skla je umístěna v barokní části zámku. Nabízí pohled na vzácnou sbírku skleněných artefaktů z Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Kolekce obsahuje přes tisíc kusů datovaných od barokní éry až do začátku 20. století a je považována za bezprecedentní ukázkou evropského skla včetně děl z Francie, Německa, Itálie a zejména z Čech. Expozice zahrnuje nejen luxusní dekorativní předměty, ale i běžné užité sklo, jako jsou kojenecké lahve, pastilky na mouchy nebo lahvičky na parfémy. Exponáty představují umění sklářství a dokládají vysokou úroveň řemeslné zručnosti. (Zámek Světlá nad Sázavou, 2024)

Vstupné na expozice je všude stejné – základní vstupné na expozice První republika, Muzeum Světelska a Expozice historického evropského skla je 190 Kč, důchodci a studenti mají vstupné na každou expozici 150 Kč, junioři za 110 Kč, mateřské školy za 40 Kč a rodinné vstupné na všechny expozice je 480 Kč. Rodinným vstupným se rozumí 2 dospělí s maximálně 3 dětmi. (Zámek Světlá nad Sázavou, 2024)

Tabulka 12 Vstupné na expozice Světlá nad Sázavou

Základní	190
Důchodci, studenti	150
Junioři	110
Mateřské školy (hromadné)	40
Rodinné	480

Zdroj: Zámek Světlá nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

2.3.5 Žďár nad Sázavou

Zámek Žďár nad Sázavou je ve vlastnictví města Žďár nad Sázavou. (Zámek Žďár nad Sázavou, 2022)

V zámku je možnost ubytování, a to hned několik variant. Je zde možnost ubytovat se přímo v zámku nebo uprostřed herbáře na místě zvaném „Zahradníkův domek“, ve věži, ve mlýně, anebo také „U Kašny“ což je v prostorách bývalé šlechtické akademie, kde se nyní nacházejí apartmány. V areálu se také nachází zámecká kavárna a obchod. V zámku se pořádají různé firemní akce, svatby a dětské oslavy. Pořádají se zde Velikonoční a jarní programy pro rodiny s dětmi, zámecké příměstské tábory a různé edukační programy. (Zámek Žďár nad Sázavou, 2022)

Obrázek 9 Zámek Žďár nad Sázavou

Zdroj: Koruna Vysočiny. 2024

Zámek nabízí několik prohlídek. Prohlídková trasa „Po stopách Santiniho“ trvá přibližně 60 minut a je komentována průvodcem. Na této prohlídce mohou návštěvníci vidět stavby architekta Jana

Blažeje Santiniho Aichla. Prohlídka probíhá s průvodcem, který návštěvníkům sděluje informace a příběhy o těchto stavbách. Délka prohlídky „Za zdi kláštera“ trvá přibližně 60 minut a je komentována průvodcem. Tato prohlídka je zaměřená na areál zámku ze 13. století a jejím cílem je, aby návštěvníci poznali, jak vypadal život v zámku. Na této prohlídce mohou návštěvníci vidět například pivovarské nádvoří, středověké sádky, opatství a mnohem více. Zámek také nabízí interaktivní prohlídku „Po stopách zámeckého hospodáře“. Tato prohlídka zavede návštěvníky na místa, která jsou spojena s hospodářstvím v zámeckém areálu. Těmito místy jsou například sádky ze 13. století nebo sušárna chmele, ale také hráz Konventského rybníka. (Zámek Žďár nad Sázavou, 2022)

Dále mohou návštěvníci ve městě Žďár nad Sázavou navštívit také muzeum nové generace, které je interaktivní a návštěvníci dostanou u vstupu audio průvodce, který je provází celým muzeem. Dalším místem je samozřejmě poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, který je zapsán na Seznamu světového dědictví UNESCO. (Zámek Žďár nad Sázavou, 2022)

Vstupné na každou prohlídku je stejné. Rodinným vstupným se rozumí 2 dospělý s maximálně 3 dětmi. (Zámek Žďár nad Sázavou, 2022)

Tabulka 13 Vstupné na prohlídky a do Muzea

Plné	250
Dětské	200
Student, senior	210
Rodinné	775
Skupiny (školy a senioři)	120/130
Skupiny (ostatní)	165

Zdroj: Zámek Žďár nad Sázavou, vlastní zpracování (2022)

Je zde také možnost zakoupit si zvýhodněné vstupné, které zahrnuje, jak prohlídku muzea, tak prohlídku zámku. (Zámek Žďár nad Sázavou, 2022)

Tabulka 14 Zvýhodněné vstupné (muzeum + prohlídka)

Plné	400
Dětské	320
Student, senior	330
Rodinné	1200
Skupiny (školy a senioři)	220/240
Skupiny (ostatní)	300

Zdroj: Zámek Žďár nad Sázavou, vlastní zpracování (2022)

2.3.6 Rataje nad Sázavou

Zámek Rataje nad Sázavou je v soukromém vlastnictví. Vlastní jej potomci rodiny Kinských, kteří patřili k velice významným šlechtickým rodům v České republice. (Obec Rataje, 2024)

Obrázek 10 Zámek Rataje nad Sázavou

Zdroj: kultura.cz, 2024

Na zámku je jen jediná expozice, a to expozice ratajského muzea. Je to permanentní výstava mapující historii Rataje a jejího okolí. Expozice je rozšířena o unikátní kolekci „Babiččiny kočárky“. Je zde také soukromá sbírka historického nábytku ve stylu biedermeier, historismu, secese a art deco. Návštěvníci mohou prozkoumat půdní prostory zámku, kde je vystavena sbírka Jaroslava Navrátila a rodiny Vaňhalových, která se věnuje životu na vesnickém dvorku. (Obec Rataje, 2024)

Tabulka 15 Vstupné na expozici ratajského muzea

Plné	150
Snížené	100
Rodinné	350
Rodinný pas	300

Zdroj: Obec Rataje, vlastní zpracování (2024)

Otevírací doba infocentra a zámku je stejná, a to v dubnu a říjnu o víkendy od 8:00 do 16:00 hodin a od května do září každý den kromě pondělí od 8:00 do 16:00 hodin. (Obec Rataje, 2024)

Tabulka 16 Otevírací doba infocentra a prohlídky zámku

	Duben, říjen	Květen-září
Pondělí	-	-
Úterý	-	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00
Středa	-	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00
Čtvrtek	-	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00

Zdroj: Obec Rataje, vlastní zpracování (2024)

Tabulka 16 Pokračování

Pátek	-	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00
Sobota	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00
Neděle	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00	8:00 – 12:00 13:00 – 16:00

Zdroj: Obec Rataje, vlastní zpracování (2024)

2.4 Návštěvnost vybraných hradů a zámků v povodí řeky Sázavy

Při zhodnocení návštěvnosti vybraných hradů a zámků jsme vycházeli ze statistických dat jednotlivých památek, které byly ochotny nám je poskytnout, případně poté z dat získaných z jiných zdrojů jako je Národní památkový ústav. Získání statistik nám umožnilo provést analýzu návštěvnosti jednotlivých památek a jejich porovnání. Tato data zahrnují nejen statistiku celkové návštěvnosti památek za jednotlivé roky ale také za jednotlivé měsíce, a to od roku 2018 do roku 2023. Jeden zámek nám byl ochotný poskytnout informace návštěvnosti také za jednotlivé okruhy.

2.4.1 Ledec nad Sázavou

Hrad Ledec nad Sázavou nabízí v roce 2024 pět prohlídkových okruhů. Otevřen je od dubna do října, což je patrné i ze statistik návštěvnosti. V dubnu a říjnu je otevřen jen o víkendy a od května do září je otevřen od úterý do neděle. Do hradu je přísný zákaz vstupu se zvířaty.

Data o návštěvnosti jsme získali za období let 2018 až 2023. Nejvyšší návštěvnost hrad zaznamenává tradičně v měsících červenec a srpen. V roce 2018 navštívilo hrad celkem 21314 návštěvníků, přičemž nejsilnějším měsícem tohoto roku byl červenec, kdy navštívilo hrad 6500 návštěvníků a nejslabším měsícem byl říjen, kdy hrad navštívilo pouhých 814 návštěvníků.

V roce 2019 navštívilo hrad celkem 22390 návštěvníků. Nejsilnějším měsícem byl opět červenec, kdy hrad navštívilo 6346 návštěvníků a nejslabším měsícem byl opět říjen, kdy hrad navštívilo 1261 návštěvníků. V roce 2019 navštívilo hrad v měsících duben, květen, září a říjen více návštěvníků než v roce 2018.

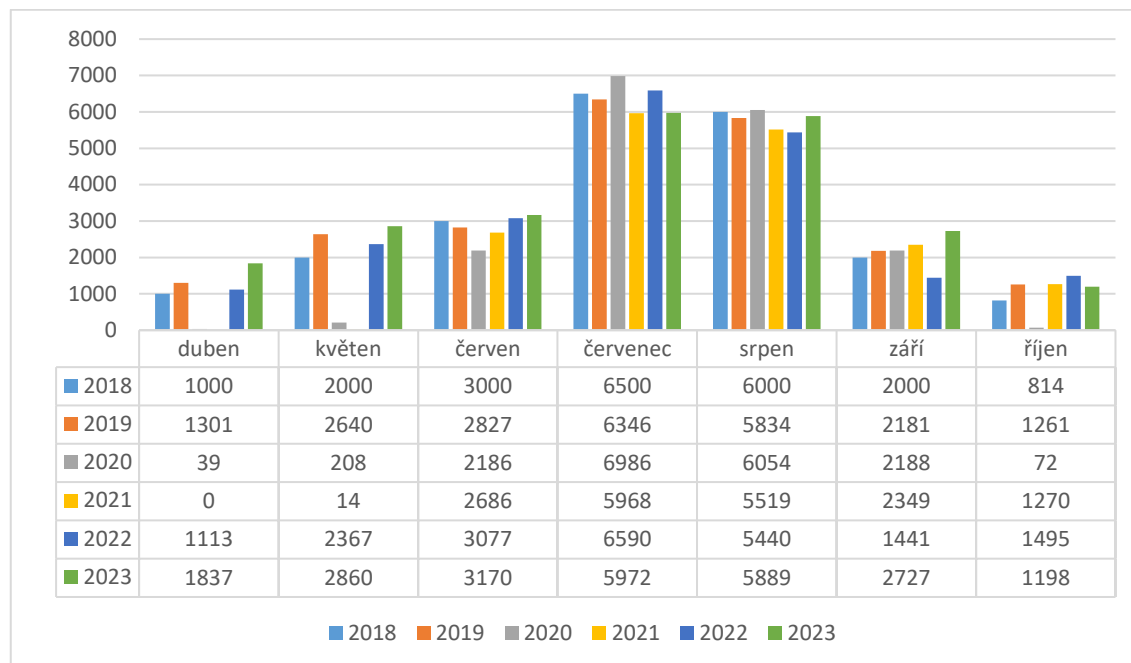
V březnu roku 2020 propukla v České republice pandemie COVID-19, a to mělo zpočátku velký vliv na návštěvnost. V roce 2020 navštívilo hrad celkem 17733 návštěvníků, což bylo nejméně návštěvníků za období let 2018 až 2023. V dubnu tohoto roku navštívilo hrad pouze 39 a v květnu 208 návštěvníků. Poté se ale začala návštěvnost zvyšovat a měsíce červenec a srpen v roce 2020 byly úplně nejsilnějšími měsíci ve sledovaném období. Hrad v červenci roku 2020 navštívilo 6986 a v srpnu 6054 návštěvníků. Slabým měsícem byl ale i říjen s pouhými 72 návštěvníky.

V roce 2021 stále probíhala pandemie COVID-19 a hrad tento rok navštívilo celkem 17806 návštěvníků. V dubnu nenavštívil hrad ani jeden návštěvník, což z tohoto měsíce dělá nejslabší měsíc ve sledovaném období. Nejsilnějším měsícem roku 2021 byl opět červenec s 5968 návštěvníky, ale byl to nejslabší červenec za období let 2018 až 2023.

V roce 2022 začala již od dubna stoupat návštěvnost a tento rok navštívilo hrad celkem 21523 návštěvníků. Nejsilnějším měsícem byl opět červenec, kdy hrad navštívilo 6590 návštěvníků a nejslabším měsícem byl duben s 1113 návštěvníky.

V roce 2023 navštívilo hrad celkem 23653 návštěvníků a tím pádem byl rok 2023 celkově nejsilnějším rokem ve sledovaném období. V nejsilnějším měsíci červenci navštívilo hrad 5972 návštěvníků a v nejslabším měsíci říjnu navštívilo hrad 1198 návštěvníků. (graf 1)

Graf 1 Návštěvnost hradu Ledec nad Sázavou 2018-2023

Zdroj: Hrad Ledec nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

2.4.2 Lipnice nad Sázavou

Hrad Lipnice nad Sázavou nabízí v roce 2024 jeden prohlídkový okruh hradu a hradního muzea. V roce 2024 je otevřen od dubna do 3. listopadu. Ve statistice lze vidět, že v letech 2018 a 2019 byl hrad otevřen od března až do prosince. V prosinci v letech 2018 a 2019 se konali na hradě kulturní akce.

Data o návštěvnosti jsme získali za období let 2018 až 2023. Nejvyšší návštěvnost hrad zaznamenává tradičně v měsících červenec a srpen.

V roce 2018 navštívilo hrad celkem 29655 návštěvníků, přičemž nejsilnějším měsícem tohoto roku byl srpen, kdy navštívilo hrad 8316 návštěvníků a nejslabším měsícem byl březen, kdy hrad navštívilo 273 návštěvníků.

V roce 2019 navštívilo hrad celkem 31140 návštěvníků. Bylo to nejvíce návštěvníků ve sledovaném období. Nejsilnějším měsícem byl opět měsíc srpen, kdy hrad navštívilo 8789 návštěvníků a nejslabším měsícem byl prosinec, kdy hrad navštívilo 107 návštěvníků. Na hradě se tento měsíc konala kulturní akce. Kdybychom ale chtěli vědět, který měsíc navštívilo hrad nejméně zákazníků, kteří byli na prohlídce hradu, byl by to měsíc březen, kdy bylo na prohlídce hradu 319 návštěvníků.

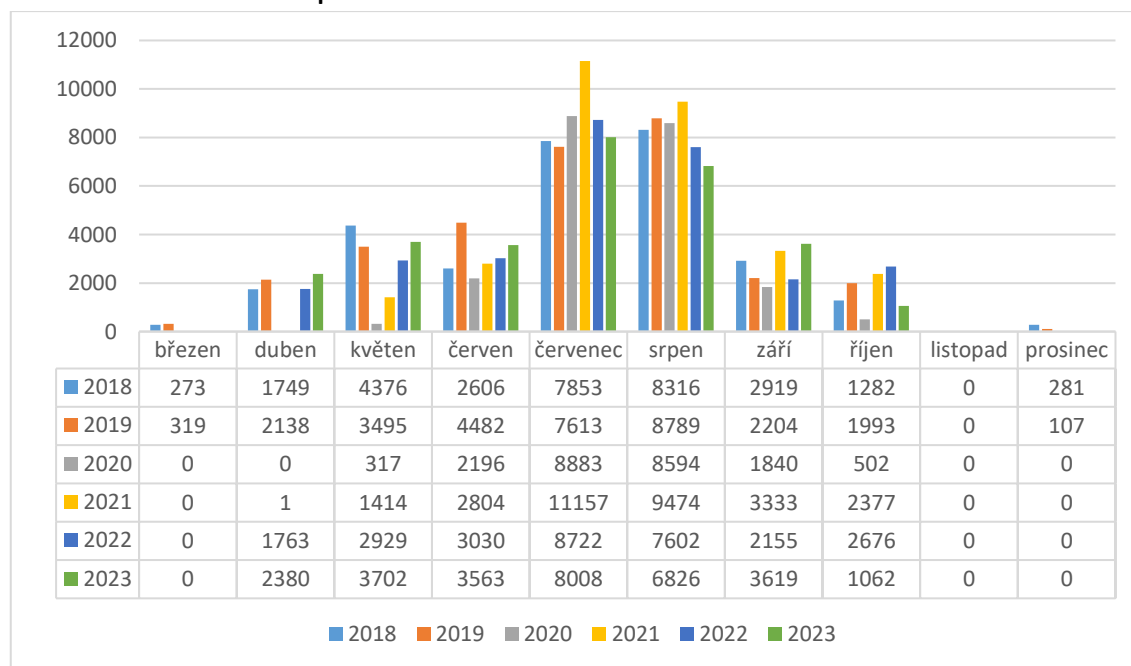
V březnu roku 2020 propukla v České republice pandemie COVID-19, a to mělo velký vliv i na návštěvnost hradu Lipnice nad Sázavou. V roce 2020 navštívilo hrad celkem 22332 návštěvníků, což bylo nejméně návštěvníků za období let 2018 až 2023. V měsících března a dubna tohoto roku hrad nenavštívil ani jeden návštěvník, což bylo v důsledku nařízení vládních omezení. Návštěvnost za červenec a srpen poté byla podobná jako v předchozích letech. V červenci hrad zaznamenal 8883 návštěvníků a v srpnu 8594. V září pak ale návštěvnost opět prudce klesla a hrad zaznamenal pouhých 502 návštěvníků.

V roce 2021 stále probíhala pandemie COVID-19 a hrad tento rok navštívilo celkem 30560 návštěvníků. Měsíc duben byl stále hodně slabý měsíc. V dubnu hrad zaznamenal jen jednoho návštěvníka. V červenci ale navštívilo hrad 11157 návštěvníků, což dělá z tohoto měsíce nejsilnější měsíc ve sledovaném období. V srpnu navštívilo hrad 9474 návštěvníků. V listopadu a prosinci se na hradě žádná akce nekonala.

V roce 2022 hrad zaznamenal celkem 28877 návštěvníků. Nejsilnějším měsícem byl opět červenec s 8722 návštěvníky a nejslabším měsícem byl duben, ale hrad již tento měsíc zaznamenal 1763 návštěvníků, což po dvou letech pandemie v tomto měsíci návštěvnost výrazně stoupla. Nejvíce návštěvníků bylo v červenci, kdy hrad navštívilo 8722 návštěvníků.

Rok 2023 navštívilo hrad celkem 29160 návštěvníků. Nejsilnějším měsícem byl opět červenec s 8008 návštěvníky a nejslabší měsíc byl říjen s 1062 návštěvníky. (graf 2)

Graf 2 Návštěvnost hradu Lipnice nad Sázavou 2018-2023

Zdroj: Hrad Lipnice nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

2.4.3 Zruč nad Sázavou

Zámek Zruč nad Sázavou nabízí dva okruhy prohlídek a několik expozic. Otevřen je od dubna do září, ale v ostatních měsících nabízí i jednorázové akce nebo expozice, což je patrné i ze statistik návštěvnosti. V dubnu a říjnu je otevřen jen o víkendy a svátky a od května do září je otevřen každý den od 9:00 do 17:00 hodin.

Data o návštěvnosti jsme získali za období let 2018 až 2023. Nejvyšší návštěvnost hrad zaznamenává tradičně v měsících červenec a srpen. V měsíci leden byl zámek každý rok zavřený.

V roce 2018 navštívilo hrad celkem 22406 návštěvníků, přičemž nejsilnějším měsícem tohoto roku byl srpen, kdy navštívilo zámek 3553 návštěvníků. V roce 2018 byl zámek pravděpodobně podle statistiky od ledna až do dubna zavřený. V roce 2018 byly okruhy otevřeny až do prosince. Nejslabšími měsíci byly listopad a prosinec, kdy návštěvníci navštívili „Velký okruh“. V listopadu to byli návštěvníci 2 a v prosinci 9 návštěvníků.

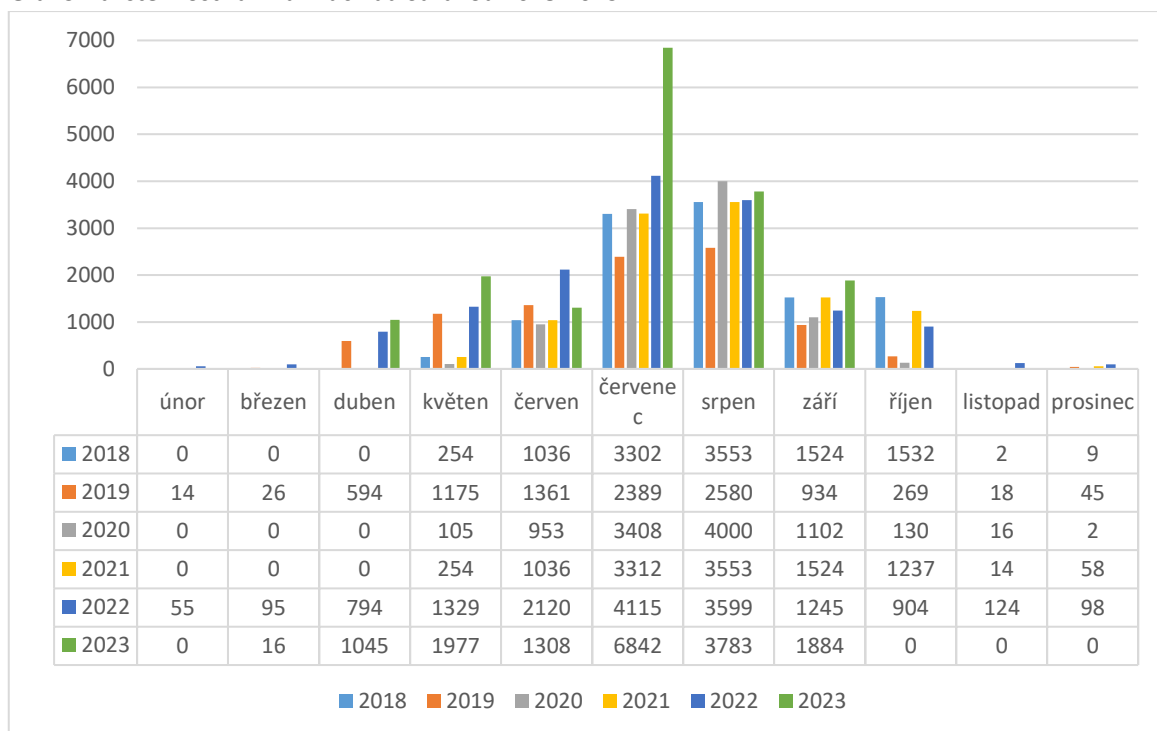
V roce 2019 zámek navštívilo celkem 9405 návštěvníků. V tomto byla v zámku přístupná Vánoční prohlídka v měsících listopad a prosinec a opět byly prohlídky zámku (malý a velký okruh) přístupné po celý rok. Nejsilnějším měsícem byl opět srpen, kdy zámek navštívilo 2580 návštěvníků. Nejslabším měsícem byl únor, kdy hrad navštívilo pouhých 14 návštěvníků.

V letech 2020 a 2021 měla pandemie COVID-19 velký vliv na návštěvnost zámku v měsících leden až duben, kdy hrad nenavštívil ani jeden návštěvník. Ostatní měsíce se ale dají přirovnat k ostatním rokům. V červenci roku 2020 zámek navštívilo 3408 návštěvníků a v roce 2021 bylo návštěvníků 3312. V srpnu v roce 2020 zámek navštívilo 4000 návštěvníků a v následujícím roce 3553 návštěvníků. V roce 2021 se mohli návštěvníci v měsících listopad a prosinec podívat na Vánoční prohlídku anebo na Vánoční koncert.

V roce 2022 navštívilo zámek 14478 návštěvníků. Nejvyšší návštěvnost na zámku byla v červenci, kdy byla na zámku přístupná také „Tajemná prohlídka komorné Agáty“. Tento měsíc navštívilo zámek 4115 návštěvníků. Nejslabším měsícem byl únor s 55 návštěvníky.

Rok 2023 navštívilo zámek celkem 16855 návštěvníků. Nejsilnějším měsícem byl červenec, kdy zámek navštívilo 6842 návštěvníků a nejslabším měsícem byl březen s pouhými 16 návštěvníky. Tento rok se na zámku nekonala žádná Vánoční akce. (graf 3)

Graf 3 Návštěvnost zámku Zruč nad Sázavou 2018-2023

Zdroj: Zámek Zruč nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

Co se týká návštěvnosti okruhů na zámku, statistiku jsme získali opět za roky 2018 až 2023. Zámek Zruč nad Sázavou nabízí dva prohlídkové okruhy. Populárnějším okruhem byl Velký okruh, který každý rok navštívilo nejvíce turistů. Nejvíce turistů navštívilo tento okruh v roce 2022, bylo to 8682 turistů. Od roku 2018 se návštěvnost tohoto prohlídkového okruhu jen zvyšuje.

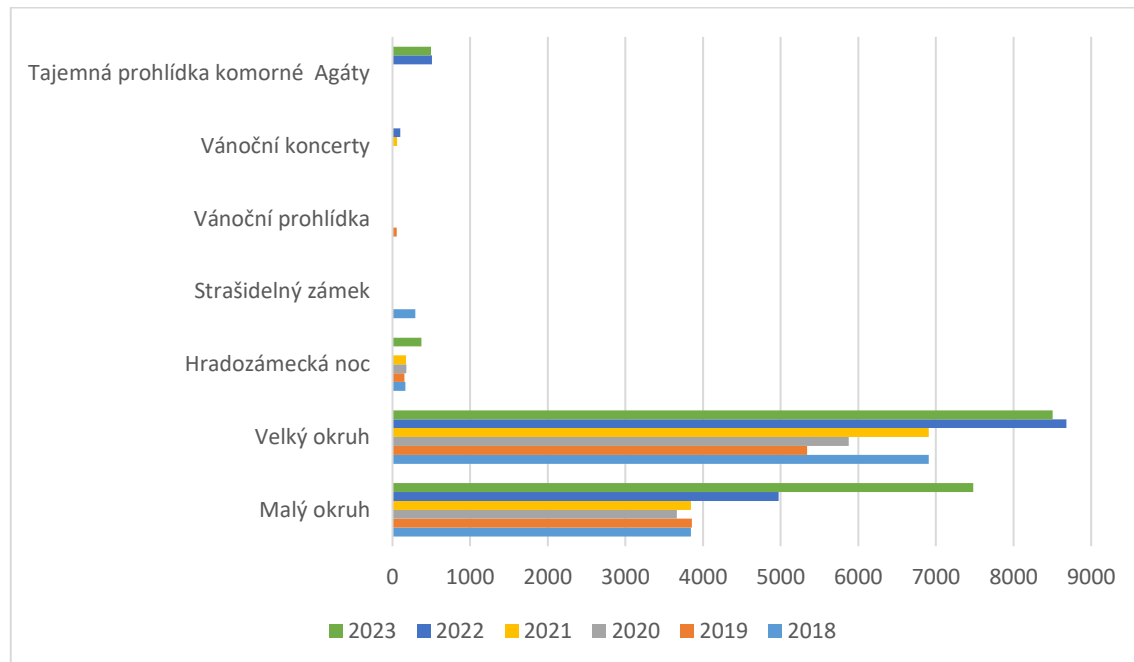
Druhým prohlídkovým okruhem je Malý okruh, který měl nejvyšší zaznamenanou návštěvnost v roce 2023. Minulý rok tento prohlídkový okruh navštívilo 7483 návštěvníků. Hradozámecká noc, strašidelný zámek, Vánoční prohlídka a Vánoční koncerty byly jednorázové akce, které neprobíhají po celý rok.

Hradozámecká noc se na zámku pořádala roku 2018, 2019, 2020, 2021 a roku 2023 vždy buď v měsíci červenec nebo srpen, ale v roce 2023 se pořádala několikrát, a to v měsících duben, květen a srpen. Hradozámeckou noc tedy z tohoto důvodu navštívilo nejvíce lidí v roce 2023 a bylo jich 374. Strašidelný zámek se konal jen v roce 2018 a tuto akci navštívilo 295 turistů.

Vánoční prohlídka se konala v letech 2019 a 2021 v měsících listopad a prosinec a větší úspěch měla v roce 2019, kdy ji navštívilo 55 návštěvníků. Vánoční koncerty se na zámku konaly v letech 2021 a 2022. V roce 2021 koncerty navštívilo 59 návštěvníků a v roce 2022 koncerty navštívilo 98 návštěvníků.

Tajemná prohlídka komorné Agáty probíhá poslední dva roky tudíž od roku 2022. V roce 2022 tuto dětskou prohlídku navštívilo 510 návštěvníků a v roce 2023 bylo na této prohlídce 494 návštěvníků. (graf 4)

Graf 4 Návštěvnost okruhů 2018-2023

Zdroj: Zámek Zruč nad Sázavou, vlastní zpracování (2024)

2.5 Diskuse

Bakalářská práce se zabývala návštěvností kulturně-historických památek, konkrétně hradů a zámků, v povodí řeky Sázavy.

Cílem této bakalářské práce bylo zanalyzovat návštěvnost vybraných hradů a zámků v této oblasti v období od roku 2018 do roku 2023. K dosažení tohoto cíle byla použita jak primární, tak sekundární data. Primární data byla získána ze statistik návštěvnosti hradů a zámků od roku 2018 do roku 2023, zatímco sekundární data pocházela z informací Národního památkového ústavu a odborné literatury.

Výzkumu se z dotazovaných dvou hradů a čtyř zámků nakonec účastnily jen dva hrady a jeden zámek. Průzkum tedy probíhal v objektech Hrad Ledec nad Sázavou, Hrad Lipnice nad Sázavou a zámek Zruč nad Sázavou. Je důležité zmínit, že hrad Lipnice nad Sázavou je jedním z největších hradů v České republice a je ve vlastnictví státu. Naproti tomu hrad Ledec nad Sázavou je středně velký hrad ve vlastnictví města a zámek Zruč nad Sázavou je také středně velký a je také ve vlastnictví města. Každá z těchto památek má také rozdílný počet návštěvnických okruhů a expozic.

Výsledky výzkumu ukázaly, že se návštěvnost vybraných památek lišila. Všechny historické památky měly nejvyšší návštěvnost v měsících červenec a srpen, což je typické pro turistickou sezónu. Tento trend odpovídá obecným vzorcům návštěvnosti turistických destinací v České republice, kde letní měsíce lákají nejvíce návštěvníků díky příznivému počasí a školním prázdninám.

Zámek Zruč nad Sázavou vykazuje konzistentní růst návštěvnosti od roku 2019, což ukazuje na rostoucí popularitu tohoto zámku. Dokonce i v době pandemie COVID-19 měl zámek stále vyšší návštěvnost než v předchozích letech. To může být způsobeno efektivní marketingovou strategií zámku, která přilákala návštěvníky i v obtížných časech. Naopak hrad Ledec nad Sázavou zaznamenal v letech 2020 a 2021 pokles návštěvnosti v důsledku pandemických omezení. V roce 2022 však návštěvnost hradu opět vzrostla, což bylo důsledkem uvolnění omezení a obnoveného zájmu o turistiku. Hrad Lipnice nad Sázavou zaznamenal v roce 2020 výrazný pokles návštěvnosti kvůli pandemii COVID-19, ale v roce 2021 měl hrad jednu z nejvyšších návštěvností ve sledovaném období. Tento prudký nárůst návštěvníků lze vysvětlit zvýšeným zájmem o domácí turistiku v době, kdy mezinárodní cestování bylo omezené.

Návštěvnost hradů a zámků ovlivňovala řada faktorů, které zahrnovaly pandemická omezení nebo také specifické události a akce pořádané na daných památkách. Dalšími důležitými faktory byly také ceny vstupného a příjmy obyvatel a jejich ochota investovat do cestování a návštěv kulturních památek.

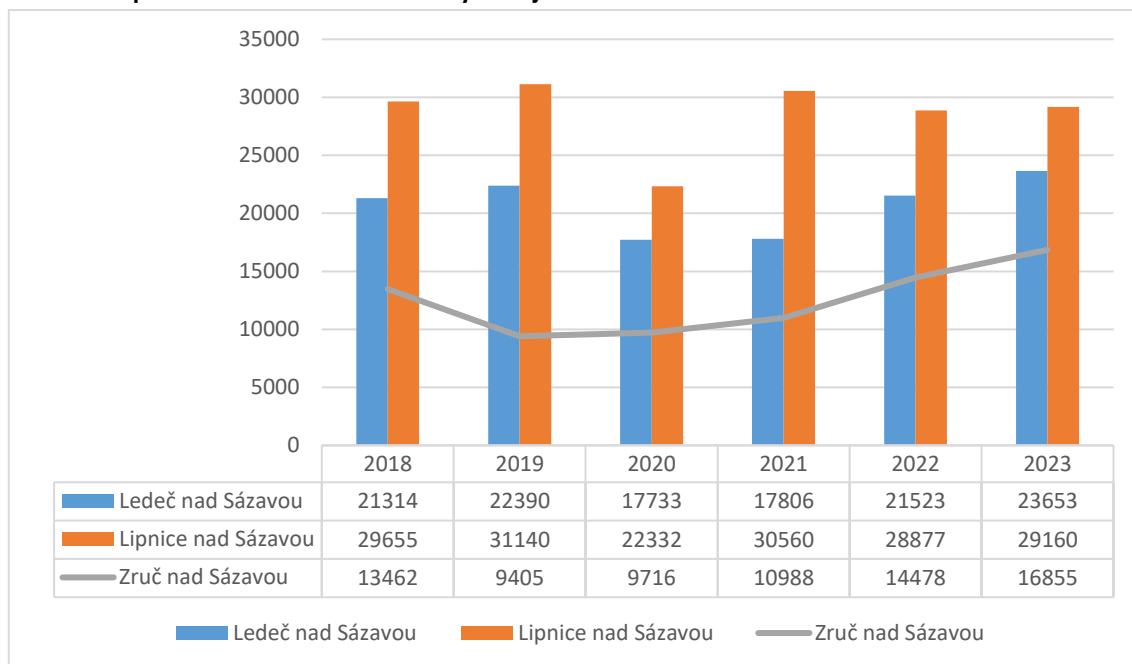
Hrad Lipnice nad Sázavou měl nejvyšší návštěvnost před pandemií v roce 2019. Hrad Ledec nad Sázavou a zámek Zruč nad Sázavou měly nejvyšší návštěvnost v roce 2023. To může naznačovat opětovné oživení zájmu veřejnosti opět cestovat a navštěvovat různá místa a památky.

Pro lepší zobrazení návštěvnosti jednotlivých hradů a zámků jsou v bakalářské práci použity grafy.

Pandemie COVID-19 měla výrazný dopad na návštěvnost kulturních památek. Omezení cestování a zavírání památek vedlo k poklesu návštěvnosti v letech 2020 a 2021, ale na druhou

stranu zvýšený zájem o domácí turistiku vedl u některých památek k nečekanému nárůstu návštěvnosti v následujících letech.

Graf 5 Komparace návštěvnosti sledovaných objektů

Zdroj: vlastní zpracování

Získaná data a jejich komparace mohou pomoci hradům a zámkům reflektovat nad svou návštěvností v průběhu roku a vytvořit tak efektivnější marketingovou strategii. Mohou naplánovat atraktivní eventy v měsících s nižší návštěvností, které přilákají návštěvníky nebo upravit podle potřeby provozní dobu. Pro udržení dlouhodobé atraktivity a historické hodnoty památek je klíčové důkladné řízení a jejich ochrana.

Ze získaných dat nemusí těžit jen samotné dotazované kulturně-historické památky, ale mohou podpořit místní ekonomiku. Z vysoké návštěvnosti netěží pouze hrady a zámky ale i okolní podniky, jako jsou ubytovací a pohostinská zařízení nebo i jiné služby a kulturně historické památky, které mohou turisté v okolí také navštívit.

Lidé často nemají povědomí o kulturním dědictví naší země, a tak tato práce může přispět k zapojení místního obyvatelstva do ochrany a propagace kulturně historických památek, které se nacházejí v místě jejich bydliště.

Je nutné zmínit, že sebou tento výzkum nese určité limity. Z dotazovaných dvou hradů a čtyř zámků se nám nedostala odpověď a statistiky ze správy tří zámků anebo i přes příslib statistiky nebyly dodány. Na jednom zámku, konkrétně ve Světlé nad Sázavou, probíhala rekonstrukce a správa zámku neměla čas na práci spolupracovat, tudíž jsme neměli tolik památek ke sledování a až na jeden zámek se jednalo o pouhé statistiky měsíční návštěvnosti a chyběla tak širší data ke sledování jako jsou statistiky návštěvnosti jednotlivých okruhů nebo demografické údaje návštěvníků. Nebylo tak možné sledovat trendy toho, jaký typ návštěvníků památku nejvíce navštěvuje, zdali rodiny s dětmi, páry či jednotlivci a nevíme tak, jak dále pomoci se zefektivněním propagace a jejím lepším zacílením.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zanalyzovat návštěvnost kulturně-historických objektů v povodí řeky Sázavy.

Teoretická část bakalářské práce se věnuje vysvětlení pojmu kulturní cestovní ruch, jeho charakteristice, věnuje se typologii návštěvníků, nebo také různým bariérám návštěvnosti této formy cestovního ruchu.

Analytická část se zaměřovala na vybrané hrady a zámky v povodí řeky Sázavy. Z dotazovaných šesti objektů se výzkumu účastnily pouze tři objekty.

Níže je šest výzkumných otázek, na které jsme při našem šetření hledali odpovědi.

- Jaké faktory ovlivňovali návštěvnost ve sledovaném období?
- Jaký dopad měl covid-19 na hrady a zámky?
- Jakým způsobem ovlivňuje motivaci účastníků, zda je cílem hrad či zámek?
- Jaké nástroje je možné využít ke zvýšení návštěvnosti hradů a zámků?
- Jaký vliv má návštěvnost na kulturní památku?
- Jaký vliv má vzdálenost památky od řeky Sázavy?

Na základě výzkumu jsme se dozvěděli, že návštěvnost hradů a zámků v povodí řeky Sázavy byla od roku 2018 do roku 2023 ovlivněna řadou faktorů. Hlavním faktorem byly celkové příjmy obyvatel a jejich ochota utrácet za cestování a návštěvy kulturních památek. Výše vstupného byla také důležitým faktorem. Speciální akce a slevy pro rodiny mohly výrazně zvýšit počet návštěvníků. Vliv na návštěvnost mělo také složení návštěvníků jako byly například rodiny s dětmi, mladí lidé, senioři nebo také zahraniční turisté, jelikož každý má odlišné zájmy a preference. Pozitivní vliv měl rostoucí společenský zájem o kulturní dědictví a autentické zážitky. Propagace na sociálních sítích, v médiích, spolupráce s cestovními kancelářemi a nabídky organizovaných akcí také přilákaly návštěvníky na prohlídky hradů a zámků. Klimatické podmínky také ovlivňovaly návštěvnost památek. V hlavní sezóně, tedy v letních měsících, bylo na hradech a zámcích nejvíce návštěvníků, kdežto v zimních měsících návštěvnost klesala.

Pomocí online zdrojů jsme se dozvěděli, že pandemie COVID-19 měla na návštěvnost obrovský vliv v letech 2020 a 2021. Pandemie COVID-19 také díky změně zvyklostí a vnímání bezpečnosti ovlivnila návštěvnost i v následujících letech. Pandemie COVID-19 měla výrazný dopad na návštěvnost kvůli omezení cestování a lockdownům, ačkoliv zvýšený zájem o domácí cestování a výlety do přírody částečně kompenzovaly ztráty. Vládní opatření a omezení cestování vedly k dramatickému poklesu návštěvnosti u většiny hradů a zámků, což je zřetelné i z grafů použitých v bakalářské práci. Hrady a zámky musely být po určitou dobu zcela uzavřeny, což vedlo k výrazné ztrátě příjmů ze vstupného, prodeje suvenýrů, pronájmu prostor pro akce a dalších zdrojů příjmů. Snížení příjmů způsobilo finanční potíže, které ovlivnily schopnost těchto objektů provádět pravidelnou údržbu, obnovu a investice do rozvoje a modernizace. Některé památky musely omezit nebo zcela zastavit plánované projekty a renovace. Pro znovuotevření památek pro veřejnost bylo nutné zavést přísná hygienická opatření a omezit počet návštěvníků, což dále snižovalo potenciální příjmy. Pro zajištění bezpečných podmínek bylo nutné přizpůsobit návštěvnícké služby novým hygienickým standardům, což zahrnovalo zvýšené náklady na dezinfekci, ochranné prostředky pro zaměstnance a úpravy prostor. Finanční potíže vedly také

k propouštění zaměstnanců nebo ke zkracování jejich pracovních úvazků. Plánované kulturní a společenské akce musely být zrušeny, což negativně ovlivnilo komunitní život. Hradý a zámky byly nuceny přejít na digitální formy komunikace s návštěvníky, například prostřednictvím virtuálních prohlídek, online výstav a zvýšené aktivity na sociálních sítích. Tyto inovace umožnily udržet zájem veřejnosti i během uzavření. Byly hledány alternativní zdroje financování, včetně grantů, dotací nebo kampaní. Některé památky získaly podporu od státu nebo soukromých dárců. Snížení návštěvníků mělo ale také pozitivní dopad například na životní prostředí a okolní přírodu, která měla možnost se regenerovat.

Z analýzy dostupné literatury vyplynulo, že motivace návštěvníků může být výrazně ovlivněna tím, zda je jejich cílem návštěva hradu nebo zámku. Tyto dva typy kulturně-historických památek nabízejí odlišné zážitky a přitahují různé typy návštěvníků, což má vliv na jejich motivaci k návštěvě. Hradý přitahují milovníky středověké historie, vojenské architektury a dobrodružství, kteří hledají zážitky spojené s průzkumem starobylých ruin a tajemných chodeb. Dalším místem na hradech, které láká návštěvníky jsou starověké mučírny. Častými návštěvníky hradů jsou rodiny s dětmi. Některé hradý totiž nabízejí také zážitky jako jsou únikové hry nebo strašidelné stezky po hradě. Tyto památky často pořádají středověké trhy, rytířské turnaje a historické rekonstrukce, které nabízejí interaktivní a živé zážitky. Naopak zámky lákají návštěvníky svou architektonickou nádherou, elegantními interiéry a uměleckými sbírkami, čímž oslovují milovníky umění, architektury aristokratického života. Zámky jsou často spojovány s romantikou a elegancí, což je činí oblíbenými místy pro svatební obřady a kulturní akce, jako jsou koncerty, výstavy a společenské události. Zámky jsou také oblíbené díky svým překrásným zahradám, které jsou také častým důvodem návštěvy zámků. V zámeckých zahradách se většinou nacházejí různé fontány a sochy. Na některých zámcích se dodnes chovají pávi. Zatímco hradý evokují pocity dobrodružství a historie, zámky nabízejí estetické a kulturní zážitky, což umožňuje oběma typům památek oslovit širokou škálu návštěvníků s různými zájmy a preferencemi.

Pomocí online zdrojů jsme zjistili, že ke zvýšení návštěvnosti hradů a zámků lze využít různé nástroje. Klíčovým nástrojem je aktivní využívání sociálních médií a webových stránek, kde lidé často hledají informace o těchto památkách. Co může také výrazně zvýšit povědomí o těchto památkách je například spolupráce s informačními centry a spolupráce s cestovními kancelářemi, dále to mohou být reklamní kampaně v tisku a médiích. Velice důležité je také zlepšení infrastruktury v okolí památky jako jsou ubytovací a pohostinská zařízení, dopravní dostupnost a bezbariérový přístup. Kulturní a společenské akce v okolí památek také značně zvýší povědomí a návštěvnost památky. Na hradech a zámcích také přitahují pozornost interaktivní a vzdělávací programy a tematické prohlídky.

Z analýzy dostupné literatury a online zdrojů vyplynulo, že návštěvnost může mít jak pozitivní, tak negativní vliv na kulturní památku. Pozitivní vliv zahrnuje přínosy ze vstupného a prodeje suvenýrů. Tyto výnosy se mohou použít například na údržbu památky nebo například na zvýšení povědomí o památce. Negativním vlivem může být vysoká návštěvnost, která vede k fyzickému opotřebení a poškození památek. Dalším negativním vlivem je přetížení infrastruktury, narušení každodenního života místních obyvatel a negativní ekologické dopady. Je důležité najít rovnováhu mezi využitím a ochranou těchto míst například tím, že se bude regulovat počet návštěvníků.

Vzdálenost kulturní památky od řeky Sázavy má významný vliv na její atraktivitu, dostupnost, ekologické aspekty a kulturní kontext. Památky blíže k řece těží z přírodní scenérie a lepší dostupnosti, což zvyšuje jejich přitažlivost pro turisty, kteří hledají kombinaci kulturních a přírodních zážitků. Blízkost k vodě nabízí více fotografických příležitostí a možností pro alternativní dopravu, jako jsou výlety na lodích nebo kánoích. Nicméně tyto památky čelí rizikům spojeným s povodněmi a erozí, což vyžaduje dodatečná ochranná opatření. Vysoká návštěvnost může také ovlivnit místní ekosystémy a kvalitu vody. Památky vzdálenější od řeky mohou potřebovat lepší dopravní spojení a infrastrukturu, aby byly snadno přístupné, a vyžadují větší investice do propagace. Historické vazby na vodní dopravu a obchod přidávají na významu památek blízko řeky a umožňují vytváření tematických vzdělávacích programů. Celkově má vzdálenost od řeky Sázavy komplexní vliv na kulturní památky, který zahrnuje jak výhody, tak výzvy.

Pokud shrneme výsledky analytické části bakalářské práce, tak jsme se dozvěděli, že nejdůležitější období pro návštěvnost hradů a zámků je rozhodně v letních měsících neboli v hlavní sezóně. Nejvýznamnější růst návštěvnosti byl zaznamenán u zámku Zruč nad Sázavou, který se stal velmi populárním cílem turistů. Pandemie COVID-19 měla negativní dopad na návštěvnost v roce 2020 a 2021, avšak následné roky ukazují na postupné oživení, a dokonce nárůst zájmu o tyto památky. Celkově se ukazuje, že zájem o návštěvu historických památek v regionu Sázava je stabilní a vykazuje potenciál dalšího růstu, zejména díky zájmu o domácí cestovní ruch.

Dále je nutné upozornit na omezení tohoto bakalářského výzkumu v analytické části v důsledku nízkého počtu respondentů. Většina z oslovených objektů se totiž neozvala, nebo i přes slib nedodala potřebné informace a statistiky. V důsledku toho nelze výsledky průzkumu generalizovat na celou zkoumanou oblast.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

- City Tourism & Culture: The European Experience*. World Tourism Organization, 2005. ISBN 9284407796.
- DU CROS, Hilary a Bob MCKERCHER. *Cultural Tourism*. Second edition. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-0-415-83396-7.
- GÚČIK, Marián. *Cestovný ruch: úvod do štúdia*. Banská Bystrica: Slovak Swiss Tourism, 2010. ISBN 978-80-89090-80-8.
- HORNER, Susan a SWARBROOKE, John. *Cestovní ruch, ubytování a stravování, využití volného času*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 978-80-247-0202-5.
- KESNER, Ladislav; MORAVEC, Ivo; NOVOTNÝ, Radek a ŠKODOVÁ-PARMOVÁ, Dagmar. *Management kulturního cestovního ruchu*. Praha: Cultropa, 2008. ISBN 978-80-87147-18-4.
- LANGEROVÁ, Blanka. *Kraj Vysočina*. ACR Alfa, 2004. ISBN 80-86408-11-6.
- LINDEROVÁ, Ivica. *Cestovní ruch: Teoretická a právní východiska*. Praha: Idea servis, 2015. ISBN 978-80-85970-86-9.
- LINDEROVÁ, Ivica. *Cestovní ruch-Základy a právní úprava*. Jihlava: Idea Servis, 2013. ISBN 978-80-87035-82-5.
- PALENČÍKOVÁ, Zuzana. *Produkty cestovního ruchu*. Nitra: Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre, 2015. ISBN 978-80-558-0963-2.
- PÁSKOVÁ, Martina a ZELENKA, Josef. *Cestovní ruch: Výkladový slovník*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-239-0152-4.
- PERGLER, Jan. *Kraj Vysočina*. Praha: Kartografie Praha, 2004. Průvodce po České republice. ISBN 80-7011-735-4.
- RICHARDS, Greg. *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*. Oxon: Routledge, 2011. ISBN 978-0-7890-3117-4.
- URBAN, Vítek. *Kam na víkend: Vysočina*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-2053-8.
- WHYTE, Bruce; HOOD, Terry a WHITE, Brian. *Cultural and Heritage Tourism: A Handbook for Community Champions*. Canada: Province of Nova Scotia, Canada, 2012. ISBN 978-0-7726-6604-8.

Internetové zdroje

- ASOCIACE MAJITELŮ HRADŮ A ZÁMKŮ. *Dny soukromých hradů a zámků*. [online]. Amhz. 2022 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://amhz.cz/>
- BAVSEVEDOU. *Bav se historií*. [online]. 2017 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://bavsevedou.zcu.cz/kviz-ceske-hrady-a-zamky/>
- CBI. *The European market potential for cultural tourism*. [online]. 2021 [cit. 2024-05-26]. Dostupné z: <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/cultural-tourism/market-potential>
- CENTRAL BOHEMIA. *Summer by the river: an unexpected adventure in Central Bohemia*. [online]. Visitcentralbohemia. 2023 [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://www.visitcentralbohemia.com/summer-by-the-river/>
- CZECHTOURISM. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.czechtourism.cz/cs-CZ>
- CZECHTOURISM. *Hrad Ledec nad Sázavou – perla Posázaví*. [online]. KUDY Z NUDY. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/hrad-ledec-nad-sazavou>
- CZECHTOURISM. *Praha, Lednice či Velehrad: 10 nejoblíbenějších památek podle návštěvnosti*. [online]. Seznamzpravy. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-nejoblibenejsi-pamatky-232331>
- CZECHTOURISM. *Pražský hrad – největší hradní komplex na světě*. [online]. Kudy z nudy. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/ceska-nej/architektonicke/prazsky-hrad>
- CZECH UNIVERSITIES. *Prague Castle & Other Castles and Chateaux in the Czech Republic*. [online]. 2019 [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: <https://www.czechuniversities.com/article/prague-castle-other-castles-and-chateaux-in-the-czech-republic-worth-visiting>
- Hrad Ledec nad Sázavou s.r.o. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.hrad-ledec.cz/>
- Hrady a zámky v Sázavě a okolí. [online]. NA VÝLET. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.navylet.cz/cs/hrady-a-zamky/sazava-okres-benesov>
- ICOMOS. [online]. 2024 [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: <https://www.icomos.org/en>
- KORUNA VYSOČINY. *ZÁMEK ŽDÁR NAD SÁZAVOU*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.korunavysociny.cz/turisticke-cile/313-zamek-zdar-nad-sazavou>
- KULTURA. *Zámek Rataje nad Sázavou*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <http://www.kultura.cz/profile/5669-zamek-rataje-nad-sazavou>
- MINISTERSTVO KULTURY. [online]. 2024 [cit. 2024-05-25]. Dostupné z: <https://mk.gov.cz/>
- NÁRODNÍ ÚSTAV LIDOVÉ KULTURY. *UNESCO a NÚLK*. [online]. Nulk. 2024 [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/nulk/zahranicni-spoluprace/unesco/>

- NPU. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs>
- NPU. *Cíle a poslání NPÚ*. [online]. NPU. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/o-nas/institute>
- NPU. *Kulturní památky*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pamatkova-pece/pamatkovy-fond/kulturni-pamatky>
- NPU. *Lipnice*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.hrad-lipnice.cz/cs>
- NPU. *Nejnavštěvovanější památky*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/pro-media/102349-vyssi-navstevnost-zajem-o-pamatky-po-obnove-v-roce-2023-na-hrady-zamky-a-dalsi-objekty-ve-sprave-narodniho-pamatkoveho-ustavu-prislo-vic-nez-4-miliony-navstevniku>
- POSÁZAVÍ. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://tourist.posazavi.com/cz/HomePage.aspx>
- PŮJČOVNA LODÍ. *Půjčovna lodí Sázava – vodácká mapa řeky Sázavy*. [online]. 2022 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.pujcovna-lodi.com/vodacke-trasy-sazava/>
- RATAJE NAD SÁZAVOU. *Zámek – muzeum*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.obecrataje.cz/mestys/muzeum-zamek-zamecky-senk/zamek-muzeum/>
- TRIPADVISOR. *Castles in Czech Republic*. [online]. 2024 [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: https://www.tripadvisor.com/Attractions-g274684-Activities-c47-t6-Czech_Republic.html
- UNESCO. *Cultural heritage: 7 successes of UNESCO's preservation work*. [online]. 2023 [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://www.unesco.org/en/cultural-heritage-7-successes-unescos-preservation-work>
- UNESCO INSTITUTE FOR STATISTICS. *Cultural heritage*. [online]. 2009 [cit. 2024-05-26]. Dostupné z: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/cultural-heritage>
- UNESCO. *World Heritage*. [online]. 2024 [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/about/>
- UN TOURISM. *Tourism and Culture*. [online]. 2024 [cit. 2024-06-08]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/tourism-and-culture>
- UNWTO. *Tourism and Culture*. [online]. 2017 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/tourism-and-culture>
- VILDSTEJN. *Hrad Vildštejn*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.vildstejn.cz/cs/>
- VISITCZECIA. *Ten Most Beautiful Castles and Châteaux in the Czech Republic*. [online]. 2024 [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: <https://www.visitczechia.com/en-us/campaigns/traditions-2022/architecture/most-beautiful-czech-castles>
- VÍTEK, Pavel a FORMÁNKOVÁ, Šárka. *Sázava není jenom známý klášter a sklárny. Jejím středem prochází také úžasný přírodní pás*. [online]. 2023 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://region.rozhlas.cz/sazava-neni-jenom-znamy-klaster-a-sklarny-jejim-stredem-prochazi-take-uzasny-8990277>

- VYSOČINA. *Státní hrad Lipnice*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.vysocina.eu/turisticke-cile/3410-statni-hrad-lipniceou>
- VYSOČINA WEST. *Zámek Světlá nad Sázavou*. [online]. 2023 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://vysocinawest.cz/turisticke-cile/6551-2/>
- WORLDPACKERS. *What is cultural tourism and how to make it part of your trips*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.worldpackers.com/articles/cultural-tourism>
- YOGERST, Joe. *World's most beautiful castles*. [online]. CNN. 2023 [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/travel/article/most-beautiful-castles-world/index.html>
- Zákon č. 20/1987 Sb.: Zákon České národní rady o státní památkové péči. *Zákony pro lidi* [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>
- Zámek Světlá nad Sázavou*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.zameksvetla.cz/>
- Zámek Zruč nad Sázavou*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.zamek-zruc.cz/>
- Zámek Žďár nad Sázavou*. [online]. 2022 [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://zamekzdar.cz/>

